

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ
ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

ДЬЄРДЬ ОРШОЛЯ АТІЛЛІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Спеціальність : Початкова освіта

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №1 від 30 серпня 2023р.

Науковий керівник:

Гаврилюк Ілона Юліївна
старший викладач

Завідувач кафедри:

Біда Олена Анатоліївна
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

**Кваліфікаційна робота
ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ
ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

Дьєрдь Оршоля Атіллівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Спеціальність: Початкова освіта

Науковий керівник: **Гаврилюк Ілона Юліївна**
старший викладач

Рецензент: **Бергхауер-Олас Емьоке Ласлівна**,
доктор філософії, доцент

Берегове
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés
Tanszék**

**A MAGATARTÁSZAVAR KORREKCIÓS LEHETŐSÉGEI ALSÓ
TAGOZATOS OSZTÁLYKÖZÖSSÉGEKBEN**

Szakdolgozat

Készítette: György Orsolya

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Gávriljuk Ilona

adjunktus

Recenzens: Berghauer-Olasz Emőke

PhD, tanszéki docens

ЗМІСТ

Вступ	6
I. Презентація проблем, що лежать в основі розладу поведінки	8
1.1. Введення поняття розладу поведінки, попереджувальні ознаки	8
1.2. Помилки батьківського виховання та варіанти їх виправлення	12
1.3. Помилки педагогічного виховання та варіанти їх виправлення	13
II. Методи терапії (корекції) розладів поведінки	15
2.1. Варіанти терапії, які можна відкрити в молодшому шкільному віці	15
2.2. Драматична педагогіка	16
2.3. Арт-терапія.....	18
2.3.1. Терапія образотворчим мистецтвом	20
2.3.2. Музикотерапія	21
2.3.3. Танцювально-рухова терапія	22
2.3.4. Бібліотерапія	23
2.4. Зоотерапія	25
III. Моє власне дослідження. Оцінка поведінки дітей з відхиленнями в поведінці	27
3.1. Цілі дослідження, запитання та гіпотези	27
3.2. Процес дослідження	28
3.3. Аналіз дослідження	29
3.4. Процес казкарства	33
3.5. Оцінювання результатів казкарства	41
Резюме	44
Резюме (українською мовою)	45
Використана література	46
Список таблиць	49
Список малюнків (ілюстрацій)	50
Додатки	51

TARTALOM

Bevezetés.....	6
I. A magatartászavar hátterében meghúzódó problémák bemutatása	8
1.1. A magatartászavar fogalmának bevezetése, figyelmeztető jelek	8
1.2. Szülői nevelési hibák, és annak korrekciós lehetőségei	12
1.3. Pedagógusi nevelési hibák, és annak korrekciós lehetőségei	13
II. Magatartászavar terápiás (korrekciós) módszerei	15
2.1. A kisiskoláskorban felfedezhető terápiás lehetőségek	15
2.2. Drámapedagógia	16
2.3. Művészetterápia	18
2.3.1. Képzőművészeti terápia.....	20
2.3.2. Zeneterápia	21
2.3.3. Mozgás- és táncterápia	22
2.3.4. Biblioterápia	23
2.4. Állatassisztált terápia (AAT)	25
III. Saját vizsgálat. Magatartászavaros gyermekek viselkedésének felmérése.....	27
3.1. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek	27
3.2. A vizsgálat folyamata	28
3.3. A vizsgálat elemzése	29
3.4. A meseszöveg folyamata	33
3.5. A meseszöveg eredményeinek értékelése	41
Összefoglalás	44
Rezümé (ukrán)	45
Hivatkozott irodalom.....	46
Táblázatok jegyzéke	49
Ábrák (illusztrációk) jegyzéke.....	50
Mellékletek	51

BEVEZETÉS

Szakedolgozatom témája: „A magatartászavar korrekciós lehetőségei alsó tagozatos osztályközösségeknél”. A téma aktualitása abban rejlik, hogy minden pedagógus számára fontos tudni felismerni a magatartászavar jelenségét az iskolai mindennapokban. A pedagógusok számára problémát jelent a magatartászavart mutató tanulókkal való bánásmód, hiszen az iskolai körülmények korlátozottak. Kulcsfontosságú, hogy megfelelő pedagógiai módszerek segítségével befolyásolni tudja a gyermek fejlődésének irányát az egészséges személyiségfejlődés érdekében. A pedagógus szakmai felkészültsége elengedhetetlen egy olyan biztonságos, szeretetteljes légkör kialakításához, ahol a gyermek biztonságérzete kialakul. A biztonságos és befogadó légkör azért nélkülözhetetlen, mivel a gyermek csak egy ilyen közösségben tud megfelelően együttműködni a társaival és tanáraival egyaránt.

A dolgozat célja feltárni a magatartászavar korrekciós lehetőségeit és módszereit szakirodalmi források feldolgozása által. Kérdőíves módszer elemzésének keresztül megvizsgálni a tanár és a szülő szemszögéből is a magatartászavar jelenségének meglétét, a viselkedészavar tüneteinek megjelenését a gyerekek körében, illetve gyakorlatban kipróbálni egy módszert.

A dolgozat megírása során kutatási kérdésként merül fel, hogy hogyan ítélik meg a magatartászavar jelenségét a gyerekek körében, tanári és szülői szemszögéből nézve. Egy módszer kipróbálása során pozitív vagy negatív érzelmek kerülnek-e előtérbe a magatartászavaros gyerekeknél.

Szakedolgozatom három fejezetből épül fel. Az első fejezetben a magatartászavar fogalmát, tüneteit boncolgatom, illetve a magatartászavar hátterében meghúzódó problémák kerülnek bemutatásra. Szakirodalmi forrás szempontjából nagy segítségemre volt Somogyi Angéla „Nevelési problémák és a család”, illetve Pataky Nóra „Az iskolában megjelenő magatartási zavarok” című írások.

A második fejezetben a magatartászavar korrekciós lehetőségei kerülnek kifejtésre alsó tagozatos osztályközösségeknél. Több korrekciós lehetőséget említek, többek között a drámapedagógiát, művészetterápiákat és az állatasszisztált terápiát. Ezek mindegyike csak szakemberek bevonásával alkalmazhatóak. A fejezet szakirodalmi feldolgozásának nagy része Zsidi Zoltán, Strédl Terézia, Buda Béla és Kopp Mária könyvére épült.

A harmadik fejezetben maga a kutatás kerül bemutatásra, amelynek kutatási résztvevői a Csongori Gimnázium 3. osztályos tanulói. A vizsgálat kérdőíves kutatás módszerére és a gyerekek által alkotott mesék elemzésének és az eredményeinek bemutatásaira épül.

A kérdőíves kutatás tanári és szülői szemszögből méri fel a gyerekek körében fellelhető magatartászavar különböző viselkedésformáinak megjelenését. A kérdőívben olyan kijelentések szerepelnek, amelyek az iskolai és otthoni környezetben nem kívánatos magatartásformákat fogalmazzák meg. A kérdőíves kutatást egy másik vizsgálat egészíti ki, amely során a 3. osztályos tanulók meséket alkotnak több foglalkozáson keresztül, ezáltal nagyobb rálátásra tehetek szert a tanulók viselkedésének problematikájára. Továbbá bővebb információt szerezhetek arról, hogy a magatartászavaros gyermekeknél mely érzelmek vannak nagyobb hatással, a pozitív vagy negatív érzelmek.

I. A MAGATARTÁSZAVAR HÁTTERÉBEN MEGHÚZÓDÓ PROBLÉMÁK BEMUTATÁSA

A magatartászavar egy gyűjtőfogalom, amely olyan viselkedésformákat foglal magába, amelyek nagy eltérést mutatnak az átlagostól. Az ilyen gyerekek nem tudnak egy bizonyos rendhez alkalmazkodni, a szabályok számukra nem számítanak. A magatartási zavarok olyan viselkedési minták, amelyek a szociális és érzelmi fejlődés során jelentkeznek, és eltérnek a normális folyamattól. A magatartászavarok hatással lehetnek az egyén mindennapi életére és kapcsolataira, és megnehezíthetik a beilleszkedést.

A problematikus gyermekek azok, akiknek magatartásuk nem megfelelő, eltér az adott életkorban elvárt viselkedési normáktól, illetve az általános pedagógia módszerekkel a fejlődést nem tudjuk elérni.

A pszichológiában -gyerekek esetében- problémás viselkedésnek azt tekintjük, ami a normál fejlődéstől jelentősen eltér, a gyerek számára valamilyen szenvedést, kárt okoz.

1.1. A magatartászavar fogalmának bevezetése, figyelmeztető jelek

A magatartászavar fogalmának meghatározását nehéz csupán egyféleképpen bemutatni, hiszen igazán sokszínű problémát határol körbe. Vegyünk egy összefogó meghatározást: a magatartás egy hosszabb ideig tartó, tartós és rossz viselkedéssel rendelkező gyermek, akinek rossz magatartása folyamatosan visszatér és eltér a normától. Tehát az, olyan gyermekek sorolhatóak ide, akik más bánásmódot igényelnek az átlagostól, akik alulteljesítenek társaikhoz képest, akik tanulási, beilleszkedési és viselkedésproblémákkal rendelkeznek. Azonban nehéz lehet meghatározni a „normális” vagy „elvárt” viselkedést, különösen azoknál a gyerekeknél, akik gyakran impulzívan cselekszenek. Ez az oka annak, hogy a magatartászavarok diagnosztizálása nehéz. Magatartási zavart akkor diagnosztizálnak, ha egy adott fejlettségi szintre vonatkozó elvárásoktól való eltérések vagy szélsőséges magatartás tapasztalható, amely legalább 6 hónapja fennáll, és zavart okoz az iskolában, otthon és a társas kapcsolatokban egyaránt. Hátterében általában nem egy, hanem több kiemelkedő tényező is áll. A magatartászavarral küzdő gyermeknek az alkalmazkodási képességei hiányosak és nem tud megfelelni az adott normáknak. A gyermek a szükségleteit azonnal kielégíti és nem képes szükségleteinek későbbi elvégzésére. A tünetek között megtaláljuk az agresszív-támadó típust, a regresszív-védekezőt és az erkölcsi magatartás zavaraival küzdő típusokat (Somogyi, 2014).

A magatartászavar számos típusa megtalálható, de ezek között mégis a jelentősebbek a következők:

- *Figyelemhiányos/hiperaktivitási zavar (ADHD):* Az ADHD-val diagnosztizált embereknek gyakran nehézségei vannak a koncentrációban, hiperaktívak és impulzívok lehetnek. A rendellenesség általában gyermekkorban jelenik meg, és felnőttkorban is fennállhat.
- *Oppozíciós lázadó zavar (ODD):* Az ODD-ben szenvedők gyakran szembemennek az elvárásokkal, és gyakran lázadó vagy kihívó magatartást tanúsítanak. A betegség korai szakaszában gyakran okoz nehézségeket otthon vagy az iskolában.
- *Viselkedési zavar (CD):* A magatartászavarban szenvedők gyakran megsértik az alapvető társadalmi szabályokat és mások jogait. Az ilyen viselkedési zavarban szenvedők erőszakos, antiszociális vagy illegális viselkedést tanúsíthatnak. Gyakran hajlamosak mások megtámadására és szabályok megszegésére.
- *Szeparációs szorongászavar:* Túlzott szorongás és félelem lép fel a szeparációs szorongásos zavarban szenvedő egyéneknél, amikor külön kell lenniük jelentős személyektől vagy ismerős környezetektől, például otthonuktól vagy szüleitől.
- *Kényszerbetegség (OCD):* tolaikodó gondolatok, késztetések és cselekvések formájában nyilvánul meg. Azok, akiket ez a viselkedési zavar érint, ismétlődő viselkedést folytatnak, például állandó takarítást és mosást, tárgyakat számolnak, és szigorúan betartják a meghatározott rutint.

A magatartási zavarok jelentkehetnek több területen is: az idegrendszer és mozgás zavarai, az értelmi zavarok, az akarati életben megjelenő zavarok és a viselkedészavarok tartoznak ezekhez a területekhez. Ezeknek az okai a pszichoszociális ártalmak valamennyi fajtájához kapcsolódnak:

- *családi rizikófaktorok*, amelyekhez a válás, az anya vagy apa pszichiátriai betegsége, az erőszakos bánásmód, szülői konfliktusok, amelyek túlságosan nyilvánvalóan, a gyermek előtt történik, egy haláleset vagy veszteség tartozhat.
- *iskolai rizikófaktorok*, amelyekhez a nem megfelelő szervezeti forma, az adott pedagógus jelleme, a sokszori tanárcserélődés, az osztálytársak befolyása, és a bántalmazás tartozik.
- *társadalmi rizikófaktorok*, amelyekhez leginkább a média, a televízió és a mai világban gyakran eltöltési időként használandó telefonhasználat veszélyei tartoznak ide (Somogyi, 2014).

A helytelen magatartás háttérében több tényező is előkerül, mivel az esetek többségében nem egyetlen tényezőről beszélünk, hanem a tényezők kapcsolatáról és egyéni kombinációjáról. A problémás viselkedés háttérében meghúzódó okok lehetnek:

- *a figyelemfelkeltés* – a gyermekeknek sokkal nagyobb szükségük van a figyelemre, mint bárkinek. A negatív figyelem is többet ér a gyermeknél, mint az, hogy ha a gyermeknek semmilyen figyelmet nem adunk és figyelmen kívül hagyjuk őt. Az, hogy a gyermek több figyelmet igényel több külső tényezőtől is előtörhet, mint például, ha a családban a gyermeknek testvére születik.
- *a hatalomszerzés és tekintély szerzése* – az elismerésre mindenkinek szüksége van. Általában a gyermekek ezt negatív viselkedéssel szeretnék elérni. Az is lehetséges, hogy a frusztrált gyermek ezt nem tudatosan végzi, de negatív formában próbálja elérni azt, hogy kellő elismerést szerezzen. Az erőszakos viselkedés, a csúfolódás és a másik bosszantása, illetve leszólása negatív következményekkel jár, de ilyenkor a gyermeket ez nem érdekli.
- *a felgyülemlett feszültség levezetése* – a gyermekeket is éri stressz. A gyermekeknél hamar áttöri a feszültség a viselkedés határát. Ez fegyelmezetlenségben, mozgás- és beszédkénszerben, a figyelem és a gondolkodás csökkent működésben, passzivitásban és agresszivitásban jelenik meg.
- *a tehetetlenség* – a hosszabb ideig tartó tehetetlenség a gyermeknél depressziót is okozhat. Erre a tehetetlenségi állapotra ösztönös reakció a menekülés vagy a támadás. Ez főként azért van, mert a gyermekek kevés tapasztalattal és hézagos viselkedésmintákkal rendelkeznek, illetve a helyzetmegoldó képességük sem a legkifejlettebb.
- *az elkerülő jelleg* – szorongás léphet fel a gyermekben az ismeretelsajátítás, számonkérés vagy az értékelés folyamán és ez a szorongás idézi elő a gyermekben az elkerülő viselkedést. Van, hogy a gyermek rossz magaviseletével akarja elkerülni azt, hogy kitudódjon, hogy nem tudja a választ, mert inkább rossz lesz, minthogy butának nevezzék.
- *a provokatív jelleg* – ez azoknál tapasztalható, akiknek a családban nagy feszültség található. A náluk felgyülemlett stressz fizikai függőséget mutatnak, amelyeknek az enyhítéséhez vagy épp megszüntetéséhez provokatív szituációkba keveredik.

- *a kimerültség* – az idegrendszer túlzott megterhelésének következményeként jön létre. A gyermek életvitele is eredményezheti a túlzott fáradékonyságot, ha sokáig néz TV-t vagy a túl sokáig tartó számítógépezést folytat (Somogyi, 2014).

A magatartászavarral küzdők tünetei között szerepel:

- tanulási motiváció hiánya
- nagyon agresszívak és erőszakosak társaikkal szemben
- állandó kötözködés a társakkal
- empátia hiánya
- tanulási nehézségekkel küzdés
- szórt, könnyen elterelhető figyelem
- folytonos fészkelődés
- óra közbeni bekiabálás
- gyakori hangulatváltozások
- nehéz beilleszkedés
- türelmetlen viselkedés
- nincs önbizalma
- sokszor beleszól a felnőttek beszélgetésébe
- nincs önuralma
- nem kiszámítható
- hangoskodik
- impulzív
- ujjakkal, kezekkel való feszült játszadozás
- kapkodik, hirtelen mozdulatokat tesz
- nincsenek társas kapcsolatai
- szeret uralkodni társain
- passzív viselkedés (Rodványi, 2008).

A magatartászavaros gyermekeknél kétféle viselkedési típust tudunk megfigyelni, az egyik az *externalizáló* viselkedés, a másik pedig az ellentéte az *internalizáló* viselkedés. Az *externalizáló viselkedés jellemzői*:

- Nem törődik a másikkal
- A szabályok figyelmen kívül hagyása, megszegése
- A társaival szemben ellenséges és agresszív
- Sokat vitatkozik
- Provokálja diáktársait, szociális közegét

- Jellemző lehet a lopás
- Társai és szociális közegének tárgyaiban kárt okoz

Az internalizáló viselkedés jellemzői:

- Csendes, visszahúzódó
- Sokszor gúnyolják ki a társai
- Nagyon zárkózott, nincs baráti társasága
- Nincs önbizalma, nagyon félénk
- Mindent túlgondol, aggodalmaskodik
- Jellemző rá a pánikolás

Tehát észrevehetjük, hogy a két viselkedésforma a magatartászavaros gyermekeknél ellentétek, az externalizáló viselkedés középpontja az agresszivitás, míg az internalizáló viselkedésnél nagyobb hangsúlyban van a csendesség, visszahúzódás (Pataky,2014).

1.2. Szülői nevelési hibák, és annak korrekciós lehetőségei

A magatartászavar felmerülő problémái nagyrészt külső tényezők által alakul ki. Ide tartozik az alacsony önértékelés, hátrány a társadalomban, szülői szigorúság, az engedékeny szülők, a fegyelem hiánya, fizikai büntetés a szülőktől, kudarcok a tanulás során, elutasítás a szülők felől és a diáktársak felől (Pataky, 2014).

Az anya jelenléte meghatározó szerepet játszik a gyermek életében. Az anya átmeneti vagy teljes távolléte számos magatartási zavar hátterében megtalálható, és az anyai elutasítást is magába foglalhatja. Ha egy anya csak verbálisan tudja szeretni gyermekét, de nem tudja megölelni vagy bármilyen más érzelmi reakciót adni neki, az viselkedési problémákhoz vezethet a gyermeknél. Nemcsak az anya viselkedése okoz maradandó problémákat, hanem a család viselkedése is. A család negatív rendszere is okozhat magatartási zavarokat, ide tartozhat a túlzottan félelmetes családi légkör, hatalmas szigor megléte, vagy a túlzottan laza légkör a családban. A szülőknek meg kell találniuk az arany középutat gyermekeik nevelésében. Nemcsak az otthoni negatív rendszerek érintik a gyerekeket, hanem a kemény és érzelmileg nem támogató szülői nevelés is. Főleg, ha testi fenytésről van szó. A család felbomlásának aránya is alacsonyabb, mint a megromlott és egészségtelen családi kapcsolatoké (Pataky, 2014).

Az agresszív gyermek tünetekéi közé tartozik az agresszivitás, személyiségében látható fenyegető és erőszakos magatartás elárulja azt, hogy magatartászavarokkal küzd és segítségre van szükségük. Azoknál a gyermekeknél, akiknél ez a probléma áll fent

legtöbbször a családi ártalmak miatt kell küzdeniük ezekkel a problémákkal. Létrejöhet akkor, amikor a gyermeket csak egy szülő neveli, és kevesebb figyelmet tud szánni gyermekére vagy épp ellenkezőleg túl sok érzelemmel kötődik gyermekéhez. Akkor is kialakulhat, amikor elhagyatottságot érez a gyermek, ezért lesz engedetlen, ami pedig büntetéssel jár, ami szintén ront a helyzeten. A magatartászavar kialakulásának oka lehet a rossz házasság vagy válás is, a sok veszekedés a szülők között. Ekkor a gyermek bizalma csökken a szülők iránt. A család züllött életvitele is a magatartászavar kialakulásához vezet, mivel a szülő a gyermek számára példakép. Az alkoholizmus és munkakerülés vagy egyéb káros szokások rossz példát mutatnak a gyermeknek, és azt hiszi, ez a helyes életmód (Somogyi, 2014).

1.3. Pedagógusi nevelési hibák, és annak korrekciós lehetőségei

A *magatartászavarokkal* küzdőknél a pedagógusnak először is önmagát kell felkészítenie arra, hogy probléma befogadó legyen, és azt tudatosítsa magában, hogy a gyermeknek valamilyen problémája van. Nem szabad, hogy zavarónak vagy idegesítőnek találja a helyzetet. A pedagógusnak az érzelmeket mindig el kell fogadnia, de a zavaró és problémás viselkedést valamilyen módon fékeznie kell. Fontos, hogy ne a gyermeket büntessük, hanem a meghatározott viselkedést célozza meg a pedagógus. A fő cél ilyenkor az, hogy megtanítsuk a gyermeknek vagy rávezessük, arra, hogy hogyan fogalmazza meg problémáját és verbalizálja azt. De ezek mellett több lépés is szükséges a megoldáshoz. Fontos a helyzetelemzés, hogy milyen helyzetben és mióta jellemző ez a viselkedés, illetve, hogy kikkel szemben történik. Fontos a figyelmen kívül hagyás, de ez csak akkor érvényes, ha mindenki ignorálja a gyermek problémás viselkedését, így előbb-utóbb abba hagyja. A figyelmen kívül hagyás ellentétének is olykor érvényesülnie kell, mégpedig a váratlan figyelemnek, amikor is a gyermeknek a zavaró viselkedését odafigyeléssel erősítjük meg. Szükséges az is, hogy olyan helyzeteket teremtsünk néha, amikor a problémás viselkedésű gyermek is előtérbe tud kerülni és képes lesz a dicséretre kívánczó szituációk elérésében. Fontos az is, hogy már az iskolakezdésnél kialakítsunk benne a szabályokat és tudatosítsuk is benne ezeket. Tudatos fejlesztés szükséges ilyenkor, hogy a gyermek alkalmazkodóképességét növelni tudjuk (Somogyi, 2014).

A pedagógus kitartása a magatartászavarral küzdők esetében, akkor eredményes, ha nem csak magát, hanem növendékeit és a problémás viselkedésű diák társait is megtaníttja a helyes konfliktuskezelésre és a feszültségoldás helyes módszereire. A nevelés folyamán

fontos a példakövetés miatt a szociális környezet válaszreakciója az agresszióra és a közelebb került diáktársak saját viszonya az agresszióhoz. Ez azért lényeges, mert mint minden más viselkedés, a támadó viselkedés is a szocializáció és a nevelési folyamatok során példaképek folytán jönnek létre (Buda-Kopp, 2001).

A magatartászavarok háttérében állhat valamilyen negatív élmény is. Ezt a gyermekkel fel tudjuk eleveníteni vagy feldolgozni egy játékterápia keretein belül is. Ennek során a negatív élményt felelevenítjük és feldolgozhatóvá tesszük. Itt irányítani kell a játékválasztást. Történhetnek ezek konstruktív jellegű játékokkal, ami lehet építőkövekkel való játék. Létrehozhatunk bábozást, dráma játékokat és közösségi játékokat is. De ezen felül sokat segítenek a zenés terápiák vagy a művészetterápiák az ilyen problémákkal küzdő gyermekek körében (Zsidi, 1999).

A pedagógusnak lehetősége van a családdal együttműködni ez ügyben. Viszont ez is meg van akadályozva bizonyos esetekben a pedagógus számára, hiszen van, hogy a szülő nem fogadja el a problémát, nem vesz róla tudomást vagy nem hajlandó erről beszélni a pedagógussal, tehát fontos, hogy a szülők is beismerjék azt, hogy a gyermek magatartászavarral rendelkezik. A szülővel való kommunikációt előre egyeztetett időpontban kell végezni, egy számukra biztonságos és jó/bizalmas légkörű helyen, ahol nem zavarják meg őket. Fontos a pedagógus részéről, hogy a szülőt egyenrangúként kezelje a beszélgetés során, a szülőt hagyja kérdezni és kifejtetni a véleményét a témával kapcsolatban, illetve hallgassa meg a szülő tanácsait és ötleteit a magatartászavaros gyermek fejlesztéséről (Somogyi, 2014).

II. MAGATARTÁSZAVAR TERÁPIÁS (KORREKCIÓS) MÓDSZEREI

A személyiség fejlődésének irányításához és befolyásolásához fontos, hogy megfelelő időben járjunk hozzá, és időben végezzük el nevelési, szocializációs és korrekciós tevékenységeinket. Kulcsfontosságú lenne ennek érdekében az iskolákban alkalmazni külön, speciális foglalkozásokat a más bánásmódot igénylő gyermekek számára, amelybe beletartozik a magatartászavaros gyermekek csoportja is.

2.1. A kisiskoláskorban felfedezhető terápiás lehetőségek

A mai világban kevés idő jut a gyermekek mentális és testi épségének a fenntartására, pedig hatalmas szükség van rá. Egyre több szükség van arra, hogy szakember segítsen a gyermekeknek, bár erre kevés lehetőség van az iskolákban. Legtöbbször a pedagógusra tudunk számítani segítség szempontjából, ezekben a feladatokban is. A pedagógiai gyakorlat során nem nagyon van lehetőség gyakorlatban is tanulni a terápia és azok alkalmazásainak módszeréről, ezért találunk a gyakorlatban különbözőségeket és helytelen dolgokat is.

A terápia egy olyan tevékenység, amelyet azért végzünk, hogy a szervezet és a környezet között egyensúlyt teremtsünk. Ez egy kommunikációs folyamat, mivel az egyén és a terapeuta között zajlik le, vagy a terapeuta és a csoport között. A terápia a csoporton belül jön létre és különböző szociális feladatokat ad ki a csoport működtetésének számára.

Müller (2005) a terápiákat 4 féle szempont szerint osztályozta:

1. Sebészeti terápia
2. Gyógyszeres terápia
3. Fizioerápia
4. Pszichoterápia

Ezek közül a pszichoterápia foglalkoztat bennünket leginkább. A pszichoterápia a segítő terápia egyike, amelyik gyógyító beavatkozást végez közvetlen kommunikációval. Ennek jellemzői, hogy érzelmi központú, bizalmi viszony alakul ki, és szakszerű kommunikáció alkalmazása. Buda Béla (2001) a terápia működését több folyamatban jellemzi: a verbalizáció, a feszültség- és érzelemoldás, az intimitás érzése, insight (felülnézet) és a személyiségváltozás.

Az iskolai közeg több lehetőséget is felajánl és biztosít a tudatos terápiás módszerek beiktatására. A pedagógus az, akit ez terhel, hiszen számára kell elmélyülni a terápiás

módszerek alkalmazásának ismereteiben, illetve meg kell szerezni egy terapeuta kompetenciáit és azokat beiktatni személyiségébe. A terápiás folyamat rászolgál az egyén szociális viselkedésére. A pedagógus pedig a megfelelő és tudatos odafigyeléssel, könyvfeldolgozással a célokat teljes mértékben teljesíteni tudja (Strédl, 2017).

Már nagyon fontos annak is a kiemelése, hogy a korai fejlesztés sosem árt, annál inkább fejleszt, főleg abban az esetben, ha fejlődési késés következik be a gyerekeknél. Óvodáskorban leginkább ajánlott terápia a mese-, a bábhasználat, a játékterápiák és a művészetterápia egy-egy ága. Kisiskoláskorban tudjuk említeni a művészetterápiák közül az arteterápiát (képzőművészeti terápia), ami a rajzokkal foglalkozik, mozgásos terápiákat, az állatasszisztált terápiákat és a részképességzavar terápiáit. Serdülőkorban előtérbe kerül a verbalitás, ezért jelen lehetnek a drámaterápiák, a szocioterápiák a biblioterápia, szerepjátékok és relaxációs módszerek (Strédl, 2017).

2.2. Drámapedagógia

A foglalkozásokon különböző terápiás módszerek alkalmasak a célunk eléréséhez és a magatartászavaros gyermekek személyiségének formálásához. Ide sorolhatjuk a drámapedagógiai módszereket, a drámajátékok alkalmazását, amelynek nagyon különleges személyiségformáló szerepe lehet a gyermekek életében (Pinczésné, 2018).

A drámapedagógia a személyiségformálás központjának számít, amely játék segítségével személyiségfejlesztést és kreativitásfejlesztést ér el, és ami a legfontosabb elem az a szituációs rögtönzések egy-egy drámajáték során. A drámapedagógia nagyon fontos előnye és jellegzetessége, hogy csoportokban zajlik a munka, ami nagyon jó közösségformáló és a szociális kapcsolódást is előkészítő elem. Esélyt ad a gyermekeknek ez a lehetőség arra, hogy kibontakoztassák kreativitásukat, és gazdag, bőséges élményekhez jussanak, azáltal, hogy játszanak és megismerkednek az új megtapasztalással és a helytálló döntések örömeivel (Debreczeni, 2017).

A drámapedagógiai foglalkozás eszközei lehetőséget nyújtanak a résztvevőknek arra, hogy a valós, idealizált életet eljátsszák, úgy, ahogyan azt a résztvevők szeretnék. A nevelésben a drámaterápiát nevelői célként használják leginkább, mivel segít az érzelmek megélésében és a kapcsolatok teremtésében. Egy célorientáltabb, több ideig tartó változást tud létrehozni, mindezt a drámapedagógia eszközei által. Egy drámaterápia a következő célokat teszi lehetővé a résztvevő számára:

- csökkenti a szorongást

- kialakul egyfajta empátia,
- fejleszti a kreativitást és a fantáziát,
- segíti a kommunikációs készségeket,
- növeli az egyén önbizalmát,
- és segíteni tud abban, hogy az egyénben kialakuljon a felelősségvállalás képessége (Sdrédl, 2017).

Egy kis történeti visszatekintés, hogy tudjuk honnan ered a drámapedagógia: a reformpedagógiák kialakulását társadalmi szemléletváltáshoz tudjuk kötni, amelyeket nagymértékben befolyásoltak az új és tudományos megtapasztalások a pszichológia, szociológia és biológia terén. Így a szocializáció, a családi kapcsolatok, az iskolai viszonyok új és megfontolt megvilágításba kerültek. A pedagógia módszerek nagy jelentőséggel bírtak és bekerültek a köztudatba. Ennek hatására jelentek meg a drámapedagógiában a nonverbális- és verbális kommunikációs és interakciós gyakorlatok sorozata, majd többféle érzékelést fejlesztő játékok és önfejlesztő/önmegismerő módszerek elsajátításának rendszere (Debreczeni, 2017).

Majd a drámapedagógia történetét a színjátszás követte, amely az 1950-es években történt Nagy –Britanniában. De Magyarország sem maradt le sokkal, hiszen az 1970-es években itt is megjelentek a gyermek- és diákszínjátszó csoportok. Azt, hogy a drámapedagógia egy elismert szocializációs módszer, több felfogásmód is alátámasztja. Az egyik felfogásmód csupán a gyermekszínjátszás előidézésének lehetőségét nyitotta meg a drámapedagógia soraiban (Pinczésné, 2018). Más felfogás szerint fontos eszköz a tudástartalmak közvetítésére és a tárgyak megközelítésére. Egy másik felfogásmód pedig azt fejti ki, hogy a drámapedagógia az embernek a dramatizáló képességeire van fejlesztő hatással, eszerint pedig a dráma egy játék, amely során az ember a fantáziája által egy képzeletbeli világot hoz létre saját maga számára, amelyben megjelennek a valódi problémáink (Bolton, 1996).

A drámapedagógia számos életkorban használható, mind felnőttek, mind gyermekek körében. Illetve nemcsak, azoknak ajánlott, akik valamivel küzdenek, hanem egészségesek és saját maguk szórakoztatására és tapasztalatszerzésre vágyó emberek számára is hasznos lehet egy-egy foglalkozás. A drámapedagógia nem hagyományos módszereket alkalmaz, hanem problémahelyzeteket rögtönöz, amely során a gyerekek a pedagógussal keresik meg a megfelelő megoldást játék segítségével. A tudásszerzés csoportos formában jelenik meg az iskolában, együttműködésre ösztönző, tehát végig a belső motiváció irányít, és így közvetlen szereznek tapasztalatokat egy – egy foglalkozás lefolyása során (Bolton, 1996).

Ez a módszer számos lehetőséget nyújt a magatartászavarok kezelésére, a kialakult konfliktusok megoldására. Ez azért is lehetséges, mert a gyermekek játék során teljesen más oldalukkal ismerkedhetnek meg. A pedagógus jelleme és személyisége, illetve cselekvései is nagy hatással vannak a drámapedagógia hatékonyságára. Fontos, hogy a következő személyiségjegyekkel rendelkezzen az a pedagógus, aki a drámapedagógiai foglalkozást vezeti:

- A játékkedvet örök elemnek tartsa, amelyet fent kell tartania.
- Nyitottnak kell lennie az új dolgok megismerésére.
- Mások véleményével tudjon empatikus lenni.
- A hitelesség és felelősségvállalás megjelenjen személyében.
- Tudjon minden korosztállyal egy barátságos környezetet kialakítani.
- Tudja átélni más érzéseit.
- Érdeklődjön és legyen megszerzett tudása a művészetekről
- Legyen rugalmas a munkája során.
- Értsen a pedagógiai helyzetek elemzésére, és kezelésére.
- Rendelkezzen megfelelő önismerettel.
- Döntésképes legyen: tudja, mikor, mi a helyes döntés (Honti,2001).

Dr. Sztanáné dr. Babics Edit képekkel kíséri a drámajátékok folyamatát, amelyben a gyerekek vesznek részt. Könyvükből kiderül, hogy a drámajátékok fő eszközei közé tartozik maga a dráma, a cselekedtetés, amely során a gyerekek improvizációs képességeiket felhasználva fejlődnek. A drámajátékok során a gyerekek kialakítják saját maguk gondolkodásmódjukat, és problémamegoldó képességük is nagyban fejlődik a drámapedagógia eszközeivel. A gyengébbek és visszahúzódóbb gyerekeknek ez egy úgymond „mentsvár”, hiszen védelmet biztosít számukra a drámajáték. Ilyenkor a visszahúzódóbb gyerekek is nyitottabbá válnak és feloldódnak (Fáyné - Sztanáné, 2015).

A drámapedagógiai foglalkozásokhoz szakember segítségét kell bevonni.

2.3. Művészetterápia

A művészetterápia terápiás módszerként a művészet különféle ágait használja fel. A művészetek ágai közül a legismertebbek a zene-, tánc-, a képzőművészet-, pszichodráma- és a biblioterápia. A biblioterápia jelentése a Webster szótár szerint egy válogatott olvasmányanyagnak a terápiás célzatú felhasználása a gyógyászatban és a pszichiátriában. A művészetterápiában való informálódás bővebb ismeret támpontokat nyújt azoknak a

szakembereknek, akik valamilyen nevelő vagy segítő munkát végeznek, és szívesen alkalmazzák a művészet különböző területeit (Boldizsár, 2010).

A művészetterápia nem csak egy területre hat, hanem több területet ölel fel. Hat a személyiségfejlesztésre, az élményfeldolgozásra, a képességek fejlesztésére, segíti az önkifejezést és a kreativitást. Ezek együttesen nagyon közel állnak egymáshoz és egy szoros egységet alkotnak. A művészetterápia során a képzőművészeti alkotásokhoz saját élményeket tudnak hozzákapcsolni, ami elindítja az egyénben az élményfeldolgozást. Az élményfeldolgozás el tud vezetni az önkifejezés élményéig, de ez többféle technikával és módszerrel valósulhat meg. Egy élmény feldolgozásához koherensnek kell lennie az érzelmeinknek és a gondolkodási folyamatainknak. Mivel egy ilyen terápia folyamán a gondolkodási képességeink is érintettek, nem csak a kreativitásunk és az érzelmeink. Az élmények feldolgozása folyamán az adott egyén képessé válik indulatait és érzelmeit kezelni. Ez pedig nagyban befolyásolja a személyiségfejlődést és fejlesztést is (Strédl, 2017).

A művészetterápia célja az, hogy a terápiában részt vevő egyének a művészetnek valamely ágazatával ki tudják fejezni önmagukat és belső érzelmeiket. A művészetek az érzelmeinkre hatnak, amely feszültséget és gondolatokat képez bennünk, ez pedig eljuttatja az egyént az élményfeldolgozáshoz. Az élményfeldolgozás segítséget nyújt az adott személynek kiteljesedni, kifejezni önmagát és levezetni a stresszt. A terápia által betekintést nyerhetünk a gyermek belső világába, érzelmeibe, megérthetjük fantáziáját, traumáit, félelmeit és problémáikat. A terápia segít számukra abban, hogy a múltban maguk köré épített gátat ledöntsék és személyiségüket kibontakoztassák (Strédl, 2017).

A művészetterápia során kétféle terápiás módszerrel lehet találkozni. Az egyik a már fentebb kibontott élményfeldolgozás és a személyiség pozitív fejlődésének a segítése. A másik pedig a diagnosztizált tünetekkel, - ez lehet magatartászavar, figyelemzavar, hiperaktivitás, stb. – rendelkező gyerekeknek a foglalkoztatása, mivel a művészetterápia során képességfejlesztés is történik. Ebben az esetben a terápia célja az általános gondolkodási képességek fejlesztése: analízis, a szintézis, a csoportosítás és összehasonlítás, asszociációk, feladat- és problémamegoldás, stb. A művészetterápia folyamán alkalmazott módszereket a gyerek bele tudja építeni a nevelési tárgyakba az oktatás során, illetve a napközis tevékenységekbe is bele tudja illeszteni. A pedagóguson múlik, hogy tudja kezelni a helyzetet, hogyan tud a gyermekkel felkészülve bánni és vállalja-e az ezzel járó feladatok elvégzését (Strédl, 2017).

A művészetterápiákat csoportosítani tudjuk aszerint, hogy mely művészeti ágakra épülnek. A művészetterápián belül megjelenik a képzőművészet-, zene-, mozgás- és tánc-, biblio (irodalom) terápia. Az angolszász szakirodalmi forrásokban művészetterápia név alatt a képzőművészet eszközeivel végzett terápiás foglalkozásokra utalnak, a magyar nyelvhasználatban a művészetterápia szót tágabb értelemben használják. Több integrált metódus is létezik, amelyek két, esetleg több művészeti ágat kombinálva alkalmazzák a terápiás folyamat során (Havasi, 2017).

2.3.1. Képzőművészeti terápia

Ez a terápiás módszer rajzokon, festményeken, szobrokon, fafaragáson, montázon, kerámiázáson keresztül történik.

A képzőművészet terápia pedagógiai vonatkoztatású alapja az a felismerés, hogy minden olyan alkotás, amit az ember alkot, készít, az a bennünk lévő érzelmet vetíti ki. Ennek a terápiás módszernek a célja az egészségmegőrzés, személyiségfejlesztése a művészet eszközeivel. A képzőművészet terápia lehet csoportos vagy egyéni foglalkozás is. Ez a fajta terápia elősegíti a gyermekek személyiségének a kibontakozását, megmutatkozik ez által a tanulóban rejlő kreativitási képességek sokasága, és a fejlődés spontán fejlődése. A foglalkozás folyamata a tanulókat a művészet lényegi értékeire vezeti, elősegíti az önkifejezést és az abban való elmélyülést, fejleszti az érzelmi és indulati érzéseket. A viselkedészavarokkal küzdő tanulók tanulási nehézségeik bonyolultak és erre nem alkalmas az iskolákban létrehozott és használt tantervek (Sándor- Horváth, 1995).

Az alkotáson keresztül az egyén személyisége és kreativitása fejlődik. Ez az alkotási folyamat a személyiség minden részét megmozgatja, szükség van benne érzelmi szálak bevonásához. Ennek következménye pedig, hogy a gyermekekben motivációt és önfejlesztést indít el. Minden foglalkozás életkorhoz kötötten igazodik az egyének szükségleteire. A gyerekek számára nyújtja a spontán alkotás lehetőségét, ezáltal élményfeldolgozási hatása lehet. Az idősebb gyerekek, felnőttek foglalkoztatása során is az alkotás kerül előtérbe. Itt az a cél, hogy a fejlesztési területhez az alkotást kiprovokálják. Az alkotásnál a folyamat során a megszületendő kép mind érzelmileg, mind pedig gondolatilag összekapcsolódik az alkotó belső lelki világához (Sándor-Horváth, 1995).

Fontos eleme ennek a terápiás módszernek, hogy gyermekközpontú legyen, minden eleme és része azt mutassa a résztvevők felé, hogy ott feltétel nélküli elfogadás van, fontos, hogy megjelenjen a biztonság érzése, és érezzék a résztvevők, hogy szereteve és elfogadva vannak (Sándor-Horváth, 1995).

2.3.2. Zeneterápia

Elég korán felismerték, hogy a zenének nagy szerepe van az ember egészséges lelki állapotának a folyamatában, de mindezek mellett a társadalom jólétét is szolgálja. A zene terápiába való bevonása az 1900-as években kezdődött, amikor is veterán kórházakban a hábúró sérültjeinek zenészek kezdtek el dalokat játszani kutatás szempontjából (Wheeler, 2005).

Idők kezdete óta különös jelentőséggel bír az emberek életében a zene, mivel egyidős az emberiséggel. Van, aki szerint gyógyít, van, aki szerint a zenének varázsereje van. A zene megnyugtatja az emberi testet és lelket, nagy szerepe van a személyiségformálásban. A zeneterápia célja, hogy az adott egyén saját lehetőségeit felfedezze és a sérült funkciókat helyreállítsa. A zene megérint a rezgéseivel, behatol az egész lény csontjaiba, üregeibe, és az emberi test minden részébe. Hatása az (embrionális) anyaméhben belüli élet kezdetétől jelen van, fontos szerepe van az életben, kezdve az anyaméhben kezdődő fejlődéstől, a születésen át, majd kisgyermekkortól teljesen az elmúlásig. A zene terápiás hatása az általa okozott testi és lelki válaszreakció adja. A zene erőt ad, felszabadít és a zene hatására az egyén átélheti az öröm élményeit (Raffai, 1998).

A zeneterápia az emberi test, a tudat és a lélek hármásával kapcsolódik össze. Azt hirdeti, hogy a betegségek okai nem a testben vannak, hanem a lélek és a tudat metszetének konfliktusaiban. A zene - különösen a ritmusra gyakorolt szerkezeti hatása miatt - fejlesztheti a memóriát, amit az oktatásban is alkalmaznak, de az utóhatásokban (rehabilitációban) is szerepet játszanak. Gyakran ez az egyetlen kommunikációs eszköz az értelmi vagy kommunikációs fogyatékkal élő vagy fogyatékos emberek számára (Varvasovszky 2005).

A művészeti terápiák alkalmazása során két fő forma kerül előtérbe, a receptív (befogadó) és az aktív terápia. A receptív terápia során a zenemű befogadása által felmerülő képek, asszociációk, emlékek, érzelmek mutatkoznak meg. A képzett szakemberek aktív terápiás formákat tartják elsődleges alkalmazási módszernek. Ennél a formánál a páciens zenél, és a zeneléshez semmilyen zenei ismeret nem szükséges, mivel a terápia során egyszerűen kezelhető, előzetes tudást nem igénylő hangszereken, mint például a dob, xilofon, ütős hangszer, szintetizátor stb. játszanak. Az aktív zeneterápia során a fő cél a valós emlékek felidézése, és átélése. A terapeuta befolyásolni tudja a terápia folyamatát egy – egy kézmozdulattal, improvizált zenével. Ez a terápiás forma nem csak a hangszereket használja eszközként fel, hanem az emberi hangot is. Alkotó tevékenység során valósul meg a személyiség formálása a terápia során, kreativitás

fejlesztésével. A hangok azok, amelyeken keresztül megéri az egyént. Hangban, zenében és ritmusban kerülnek kapcsolatba önmagukkal és egymással, lényük legmélyebb és legmagasabb aspektusaival. A zeneterápiás foglalkozások arra adnak lehetőséget, hogy enyhüljenek az aktuális feszültségek, traumatikus élmények, tudattalan konfliktusok, kommunikációs nehézségek, szorongások, kapcsolatteremtési zavarok (Mentesné, 2011).

2.3.3. Mozgás- és táncterápia

A mozgás- és táncterápia az 1940-es évek során Németországban és az Egyesült Államokban modern táncon alapulva jött létre. A különböző táncterápiás irányzatok fejlesztői és fejlesztési módszereikbe beépítették az aktuális pszichológiai elméleteket. Jelenleg számos különböző táncterápiás iskola működik szerte a világon.

Ezt a módszert pszichodinamikusmozgás- és táncterápia módszerként emlegetik. A pszichodinamikus mozgás- és táncterápia vagy rövidítve PMT, egy nem verbális, csoportterápiás fókuszú módszer, melynek célzata önismereti, pszichoterápiás, szocioterápiás és művészetterápiás színterek. Kapcsolódik a mozgásalapú, fejlesztési fókuszú, gyógypedagógiai eljárásokhoz. Ezek a konvergenciapontok megjelennek a mozgás fogalmában, mint a tapasztalatszerzés elsődleges formája, a verbális és non-verbális kommunikáció fontossága, vagy a szociális készségek/kompetenciák fontossága. Ahhoz, hogy valaki ilyen jellegű teápiát levezessen képesítés szükséges, amelyet ma már több képzés keretein belül meg lehet szerezni (Horváth, 2018).

A mozgás- és táncterápia módszerét szocioterápiás, önálló vagy kiegészítő terápiaként alkalmazzák. Ez a fajta módszer történhet csoportos és egyéni formában is, felnőttekkel és gyerekekkel is egyaránt (Merényi, 2004).

A mozgás-táncterápia segítséget nyújt:

- a szociális kapcsolatok megteremtésében
- a bizalom megteremtésében, az önismeret fejlesztésében
- az önkép kialakításában
- testtudat fejlesztésében
- improvizációs készségek fejlesztésében
- az önkifejezésben
- az érzelmek mélyebb megélésében
- az önelfogadásban
- a veszteségek, traumák feldolgozásában

A mozgás- és táncterápia korrekciója testi és verbális átdolgozás során történik meg (Merényi, 2004).

A PMT folyamata négy munkamódból áll, amelyek csoportos keretek között zajlanak le. A mozgás- és táncterápiás alkalmak mindig verbális körrel kezdődnek és zárulnak. Ennek köszönhetően elérhetőek lesznek az érzelmi és kognitív szintek. Ez a fajta verbalitási munka bevezetés, gátak felaszabadítására alkalmas. Ekkor egy kis beszámoló révén elmondhatják a tagok az alkalmak közötti élményeket, eseményeket és az általuk kiváltott érzelmeket is. A záró verbális rész, egy visszajelzés, amely a mozgásos részt követi és a tagok visszajelzést adnak a mozgásban megélt élményekről, visszaemlékeznek a történésekre, a történések feltárására/átdolgozására ad lehetőséget. Ekkor nyílik lehetőség az alkalom elejéhez képest történt változások megfigyelésére. A verbális nyitókör után jön az alkalom mozgásos része, amelynek bevezető része a bemelegítés. Ez általában a tér bejárásával kezdődik. Ilyenkor a test részévé válik a térnek, majd a hangok és a beszéd szerepét átveszik a saját test érzékelése. Ilyenkor új értelmet nyer a megmozdulás. A bemelegítések rövidebb és dinamikusabb gyakorlatokból állnak, amelyek a ráhangolódást is segítik. Itt jön létre a testtudati fókusz. A testtudati fókusz a csoportot irányító személy előre meghatározza. Ez a munka középpontja. Itt épülnek egymásra a testtudati munka elemei, majd ezek megtapasztálása teszi egésszé a testről kreált képet (Horváth, 2015).

2.3.4. Biblioterápia

A biblioterápia válogatott olvasmányok felhasználásával történik, a munka segítésére és fejlesztésére, valamint a pszichés problémák kezelésére és megelőzésére. Tágabb megközelítésben a biblioterápia a személyes problémák megoldásainak segítését végzi irányított olvasás segítségével. A fejlesztő biblioterápia szöveg alapú terápiás módszer, és ebből kifolyólag két módja lehetséges a terápia során. A biblioterápiának van aktív és receptív formája. Az aktív változatával szakemberek végzik a terápiát, ez „poetry therapy” névként terjed. Itt az alkotás folyamata, és a műalkotások elkészítése képezik a terápia alapjait. A biblioterápia receptív változata pedig egy befogadói élménnyel indul, amelyet követ egy feldolgozó beszélgetés (Boldizsár, 2010).

A biblioterápia idegen szóból ered, a „*bibliotherapy*” kifejezésből. Ez a módszer az olvasást, mint élményt használja fel a terápia során. A foglalkozás során beszélgetésre invitálódnak a tagok különböző irodalmi szövegekről, könyvekről, vagy valamilyen könyvhöz vagy íráshoz kötődő élményükről. A biblioterápia irodalmi műfajait tekintve lehet versterápia, meseterápia, drámaterápia. Produktív ága az írásterápia és a fordítás. Célját tekintve pedig a fejlesztő biblioterápiát a klinikai biblioterápiát említhetjük meg. A

klinikai biblioterápia a gyógyítás/fejlesztés folyamataiban alkalmazzák, és része lehet a súlyos problémákkal küzdők terápiájának. A fejlesztő biblioterápia sokrétegű, mind az iskolai, mind a felnőtt nevelés színtereibe is beépíthető. Ez a módszer nem csak, olyanoknak ajánlott, akik valamilyen problémával küzdenek, hanem bárkinek, hiszen segít feldolgozni a mindennapi életben felhalmozódott problémákat, fejleszti a személyiséget, és megoldási mintákat is nyújthat. Az irodalmi művek segítségével bepillantást kaphatnak a belső világuk egészébe, segít oldani a felgyülemlett feszültségeket. Ez a terápiás módszer egyéni és csoportos formában is alkalmazható (Emőd, 2013).

A biblioterápia egyik legelterjedtebb ága a meseterápia. A mese generációról generációra adódott tovább, mivel a nép gyűjtötte és alkotta azokat. Nagy fontossága volt a meséknek már a régi időkben is. A meséknek tulajdonított nagy jelentőség mögött pedig egyetlen ok húzódik meg, mégpedig az, hogy a mese által a hallgatóság egy másik világban érezhette magát és kapcsolatot teremthettek saját vágyaikkal, lehetőségeikkel. A mesék nem csak gyerekekhez szóltak, hanem a felnőttekhez is, így mindenki számára adott volt. A 19. században nem csupán a gyerekekhez szólt a mese, hanem leginkább a mesemondók a felnőttekhez szóltak, mivel a mesék szórakoztató célzatúak voltak, illetve a mindennapi élet eligazodásában is nagy segítséggel bírtak. Hamar rájöttek, hogy a mese elsegíti őket a céljaik elérésében. A mesékben minden lehetséges, és semmi sem lehetetlen a hős számára. A mesehős megtalálja a megfelelő eszközöket és módokat a cél eléréséhez. A mesék a lehetőségek birodalma, és a valóságba vezetve őket, tudunk olyan módokat találni, amellyel saját, valódi céljaink is elérhetővé válnak. A mese a konfliktusok megoldásai is lehetnek, mivel a mese azt közvetíti az olvasók és a hallgatók felé, hogy az ember felülkerekedhet magán és több lehet annál, mint a jelen pillanatban, csupán csak a fejlődéshez meg kell találni a megfelelő módot. Ez az oka annak, hogy a meséknek gyógyító erejük is van (Boldizsár, 2010).

A mesékben minden cselekedetnek valamilyen oka van, minden egyes problémának van megoldása, minden konfliktusnak van egy megoldási módja, viszont az ezekhez vezető út a mesékben keresztezik a valóságot. Ez az összetettség, bonyolultság és bölcsesség az, amely lehetővé teszi azt, hogy a pszichológia is alkalmazza a mesék gyógyító erejét (Nagy, 1978).

A mesék gondolkodásra, a fantázia és képzelet fejlesztésére, illetve önismeretben való elmélyülésre is nagyon hasznos. Érzelmi szinten nem csak a feszültségek oldására van jó hatással, hanem képes úgy kezelni az ember érzelmeit, hogy felszabadítja a rejtett és elfojtott érzelmeiket, ezzel feloldva az emberben keletkezett belső szorongást. A leghasznosabb és legnagyobb eredménnyel az élőszóban felolvasott mese bír, és a legjobb,

ha ezt a szülőtől hallják a gyerekek. Ez azért is van, mivel a legtöbb konfliktus a szülő-gyermek között alakul ki, és ezzel oldani tudják a felek közötti feszültséget, és a konfliktusokra megoldást találhatnak. Azzal, hogy a szülők mesét olvasnak, nem csak megnyugtatja a gyereket, hanem azt is jelzik feléjük, hogy ismerik őt és természetesnek tudják tekinteni az adott konfliktust vagy problémát (Bruno, 1985).

A mesék nagy jelentőséggel szolgálnak a gyerekek életében óvodától egészen középiskoláig is. Ebben az időszakban természetesen nem mindegy, hogy melyik életkorban milyen mese kerül átadásra a gyerek számára. Ez azért is van, mert a mesék nagyon fontos tapasztalatokhoz igazítja a gyerekeket és a fiatakorúakat. Olyan tapasztalatokhoz, amelyek segítik őket és megkönnyítik a felnőtt világban és az életben való eligazodást (Boldizsár, 2010).

A könyvek segítségével által előidézett érzelmekkel a gyerekek sokkal könnyebben birkóznak meg. Az, hogy a gyerekben a felgyülemlett feszültségek feloldódnak már terápiás jelleggel bír, és ezt fokozza az is, ha a humor is beépül a folyamatba. Az nagy segítséget nyújt megoldani a mindennapi élethelyzetekből adódó problémákat. Az erre kiképzett szakemberek könyvek segítségével problémás helyzeteket elemeznek ki, úgy hogy közben a gyerekek mindvégig álcába bújva, védve és biztonságban érzik magukat. Így mindenféle feszültség nélkül gondolják végig az elképzelt döntéseik következményeit. Az, hogy belátják, problémáikat arra ösztönzi őket, hogy máshogyan viszonyuljanak a dolgokhoz és társaikhoz is egyaránt, ezzel segítve a társas kapcsolataik megőrzését és kialakítását. Az ilyen terápiás foglalkozásokon fontos tényező, hogy biztonságos és jó hangulatú légkör alakuljon ki, és megfelelő mennyiségű érdeklődés alakuljon ki az új dolgok megismerésére (Emőd, 2013).

2.4.Állatassisztált terápia (AAT)

Az állatassisztált terápia (AAT) egy új és elfogadott nemzetközi tudomány, amely az állatokat használja fel az emberek segítésére. A definíció meghatározására a Delta Society nemzetközi nonprofit szervezet által kiadott meghatározást használják, amely azt írja le, hogy az állatassisztált terápia, egy olyan beavatkozás, amely során egy terápiás célra képzett állat bevonásával érik el a kitűzött célt a folyamat során. Ennek a terápiának az első megtestesítője Boris M. Levinson (1962) pszichiáter, aki elsőként kezdte el vizsgálni az állatok jótékony hatását az emberek életére. Eleinte kutatásait csak az árva és érzelmileg zavart gyerekek kezeléseinek során alkalmazta, majd szakmai körökben is elkezdte

kiteljesíteni vizsgálatát és elkezdtek jobban tanulmányozni az ember-állat kapcsolat hatásait (Babos, 2013).

Számos *fizikai hatásról* tudunk beszámolni az állatasszisztált terápia során. Kutatásokban tanulmányozták az állat légzése, szívverése által normalizálódó és csökkenő stressz mutatókat, amelyek sikeres eredményeket mutattak. Kimutatták, hogy már csak az állatok simogatása is az emberekre számos jótékony hatást fejt ki, például csökken az emberek vérnyomása és szívfrekvenciája. Ezt pedig egy gyerekeken végzett kutatás is megerősítette. Friedmann és munkatársai 36 gyereknek a vérnyomását vizsgálták meg kutyanélküli állapotban és kutya melletti helyzetben, aminek az eredménye során kiderült, hogy a gyerekek pulzusszáma alacsonyabb volt a kutya jelenléte során. Majd Allen és munkatársai (1996) megvizsgálták az emberek stressz paramétereit egy házastárs, egy barát és egy háziállat jelenlétében, aminél az eredmény sokkal kedvezőbb volt egy háziállat és házastárs jelenlétében. Illetve ebben a vizsgálatban egy másik eredményre is szert tettek, miszerint a fájdalomérzet is csökken az állatok jelenlétében (Babos, 2013).

A gyerekeknél kicsit másképpen alakul az állatasszisztált terápia, mivel sokkal átláthatóbb szociális szabályok köré épül az állatokkal való közös kapcsolat teremtése. Éppen ezért sokkal jobban fel lehet ismerni a helyzetet és az adott jelzéseket, illetve könnyebb reagálni rájuk. Ez azért is jó, mert a hiperaktív és magatartásproblémákkal küzdő gyermek számára nehezebb a szociális beilleszkedés, illetve a szociális helyzetfelismerő képessége, így lehetőség nyílik a kommunikációs stratégiák megerősítésére és nem okoz nagyobb hátrányt a kapcsolatteremtésben. Az állatasszisztált terápia folyamán az állatokkal való kapcsolat létrehoz egy olyan nyitottságot, amely során a gyermekek kommunikációs jelzései azonnali és értelmezhető választ kapnak, ami pedig előresegíti őket a kapcsolatok megteremtésében. Lehetnek rendszeres látogatású állatasszisztált terápiai foglalkozások, és van az a terápiai mód, amikor az állat állandó jelenlétére és az ennek a következményeként kialakult hatások felhasználására alkalmazó terápiai foglalkozás. A kutya, olyan képességekkel rendelkezik, amely során képes felismerni az emberek érzelmeit és ennek megfelelően viselkedik és cselekszik. Képes együtt érezni, tehát meg lehet velük osztani, ha bánatosak, vagy ha boldogak vagyunk. Ez azért is fontos, mert a magatartászavaros gyermekek legtöbbször magányosak, nincsenek barátaik, így a kutyával egy mélyebb kapcsolatot tudnak kialakítani. Az állatasszisztált terápiaik levezetése szakember segítségével valósulhat meg (Strédl,2017).

III. SAJÁT VIZSGÁLAT. MAGATARTÁSZAVAROS GYERMEKEK VISELKEDÉSÉNEK FELMÉRÉSE

Szakedolgozatom középpontja a magatartászavar, illetve annak a korekciós lehetőségei alsó tagozatos osztályközösségekben. Vizsgálatomat, erre alapozva, két síkon folytattam, amelynek első részében kérdőíves módszert alkalmaztam, másodrészen pedig meseszöveg-technikával foglalkoztam a tanulók bevonásával.

Vizsgálatomat a Csongori Gimnáziumban végeztem el, ahol a 3. osztályos tanulókat vontam be, illetve azok szüleit és tanítónőjét. A szülőkkel és a tanítónővel egy kérdőívet töltettem ki, a gyerekekkel pedig meseszöveg keretein belül meséket alkottunk, amelyek a saját szüleményük által jöttek létre. A vizsgálatok célja, hogy felmérjem a magatartászavaros tanulók viselkedését az osztályközösségben, illetve, hogy meseszöveg-technikával feltárjam viselkedési problémák korrigálhatóságát.

3.1. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek

Szakedolgozatom legfőbb kutatási célja, hogy felmérjem a magatartászavaros gyermekek viselkedését társaik körében az alsó osztályban egy módszert alkalmazva. Kutatásom első részében felmértem a tanár és a szülők segítségével az ő szemszögükből tapasztalt tüneteket, viselkedésformákat, amelyek eltérnek a normától, illetve a magatartászavar megjelenésének arányát az adott osztályban szülői és tanári kérdőívet alkalmazva. A kérdőíves módszer után mesealkotással foglalkoztam a gyerekekkel. A meseszöveg célja, hogy láthatóvá tegyem, hogy milyen okokra vezethetőek vissza a magatartászavar tünetei, és egyben az osztálycsoport dinamikájának a lehetőségét valósította meg, amely sok esetben, mint terápiás módszer is működhet.

Kutatási kérdéseim között szerepelt, hogy miképp térnek el és miben tűnik fel a magatartászavaros gyermekek tünetei az átlagos gyermekek viselkedésétől. A szülők mernek-e beszélni erről vagy egyáltalán felismerik-e a tüneteket. Mennyire elfogultak a gyerekeikkel kapcsolatban, mennyire ismerik el, hogy jelen van a gyermek életében ez a magatartási zavar. Továbbá felmerült kérdésként, hogy hogyan jelentkeznek a gyermekek viselkedésében felmért tünetek egy-egy foglalkozás levezetése során, illetve mennyire tudnak alkalmazkodni az új dolgokhoz, az új dolgok megtapasztalásához és megismeréséhez. Egy-egy mesealkotás, közösségben való alkotás megnehezíti-e számukra a beilleszkedés és alkalmazkodás folyamatát, mernek-e vagy épp nagyon nyitottak-e erre.

A kutatás hipotézisei a következők:

H1: A viselkedési zavarok meghatározásában a tanítónő és a szülő tapasztalatai és megfigyelési eltérnek egymástól.

H2: A vizsgált osztályközösségbe járó tanulók fele valamilyen magartartászavarral küzd mind a tanítónő, mind pedig a szülő megállapítását tekintve.

H3: A magartartászavarral rendelkező gyerekek valamilyen negatív (ijesztő, agresszív) figurát/fordulatot szőnek a mese tartalmába.

H4: A meseszöveg-technika pozitív hatással van a magartartászavaros gyermekekre, amely megjelenik a meseszöveg tartalmában és a „közös alkotott mese” illusztrációjában egyaránt.

3.2. A vizsgálat folyamata

A kutatásom helyszínéül a Csongori Gimnáziumot választottam, amely Munkácsról 23 km-re helyezkedik el. Jelenleg általános iskolaként működik. A Csongori Gimnázium 1-9. osztályos diákokat fogad, a 10-11. osztály elvégzése itt nem lehetséges. Jelenleg 246 diák tanul a Csongori Gimnáziumban. Ebből 170 diák felső osztályban tanul. 76 diák alsó osztályos tanuló: 1. osztályban 22 diák tanul, 2. osztályban 17 diák, 3. osztályban 13 diák és 4. osztályban 24 tanuló vesz részt az iskolai oktatásban.

Kutatásaimat a Csongori Gimnázium 3. osztályában végeztem el, ahol jelenleg 13 diák tanul. Az osztályban nemi megoszlás szerint 9 fiú és 4 lány. Az osztályközösségről elmondható, hogy nemzeti összetételét tekintve nem homogén, bár az oktatás magyar nyelven folyik. Járnak ebbe az osztályba magyar és roma gyerekek is. Az osztály tanulói közössége barátságos viszonyrendszert alakított ki, amelyben jól érzékelhető, hogy összetartók, odafigyelnek egymásra és segítik, támogatják egymást.

A kutatást megelőzően engedélyt kértem az iskola igazgatójától, Nagy Sándor igazgató úrtól, hogy a szakdolgozathoz szükséges vizsgálatokat, illetve foglalkozásokat elvégezhessem a választott Csongori Gimnázium 3. alsó tagozatos osztályában. (1. sz. melléklet).

Az osztályban végzett kutatás két részből tevődött össze: egyrészt kérdőíves vizsgálatot végeztem a gyermekek viselkedészavarainak meghatározásáról a tanító nővel és az osztályba járó valamennyi tanuló szüleiével; másrészt meseszöveg-technikával kívántam feltárni a viselkedési problémák korrigálhatóságát.

Az általam összeállított kérdőív 20 kijelentést tartalmazott, amelyek egyenként a különféle viselkedészavarok megnyilvánulásait fogalmazza meg, az enyhébb formáktól a súlyosabb formáig bezárólag. Ezt követően megkértem a 3. osztály osztályfőnökét, hogy mindegyik tanulóra vonatkozólag töltse ki a kérdőívet, a megfigyelt viselkedési jellemzőknek megfelelően (2. sz. melléklet). Ugyanezeket a kijelentéseket tartalmazó kérdőívet bocsátottam a szülők rendelkezésére is (3. sz. melléklet), hogy a bejelöléseikkel, információt gyűjthessek mindegyik gyermekről a viselkedési zavarok megjelenési formáira vonatkozólag.

Miután mind a szülők, mind a tanárnő kiktöltötte a kérdőíveket összegyűjtöttem azokat. A kérdőíves kutatáson túl mesealkotás módszerével közvetlenül foglalkoztam, arra gondoltam, hogy mesealkotás közepette könnyebben megnyílnak a tanulók és feltárhatóbbak az okok a nemkívánatos viselkedésre. A mesealkotás foglalkozásokhoz egy tervet készítettem, amelyben minden egyes alkalomra előkészítettem valamilyen motivációs fogalmakat, és ezek segítségével indítottam el a meseszöveg folyamatát. Egy-egy ilyen foglalkozás 20-30 percig tartott, amelyekről minden alkalommal hangfelvétel készült, majd ezt követően minden egyes foglalkozásban elhangzott gondolatok, megnyilvánulások leírásra kerültek. A tanulók érzelmi-gondolati állapotát vizualizációba vetítve lehetőséget adtam, hogy ezt bemutassák, és arra kértem őket, hogy a meseszöveg végén készítsenek egy rajzot, és ezeket a meseszöveg illusztrációjaként jelenítem meg. Összesen 7 foglalkozás történt.

3.3. A vizsgálat elemzése

A tanítónő által kitöltött kérdőív eredményeit összesítő táblázatban foglaltam össze, ahol a függőleges oszlopban az osztály tanulóinak monogramja és az életkora szerepel. A táblázat legfelső, vízszintes sorában a kérdőív kérdéseinek a sorszáma van feltüntetve, hogy értelmezhető legyen, a tanító néni, melyik viselkedési problémát tapasztalta az illető gyereknél. A táblázat utolsó oszlopa (Σ) azt jelöli, hogy az adott gyermeknél hány viselkedési probléma van jelen összesen.

Összesítő táblázat

1. sz. táblázat

Az osztályfőnök megítélése és tapasztalata alapján																						
№	Névsor	A magatartászavar tünetei																				
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Σ
1	B. Á. (8 éves)					+	+	+								+		+				5
2	B. K. (9 éves)																					0
3	V.P. (8 éves)										+					+						2
4	K. J. (8 éves)																					0
5	K. J. (9 éves)																					0
6	M. N. (8 éves)																					0
7	M. F. (8 éves)	+				+	+	+				+										5
8	T. P. (8 éves)	+	+	+		+	+	+		+	+		+		+					+	+	12
9	T. F. (8 éves)	+		+	+	+	+	+													+	7
10	T. Z. (8 éves)	+	+		+					+	+			+		+				+		8
11	F. A. (8 éves)																					0
12	F. E. (8 éves)	+	+	+	+	+	+	+		+	+		+		+	+	+				+	13
13	S. ZS. A. (8 éves)							+														1

Forrás: saját szerkesztés

Az osztályfőnök értékelésének eredményeképpen fény derült arra, hogy az osztályban 2 gyereknél meglehetősen komoly viselkedési problémák vannak (F. E /13, T.P. / 12). 2 tanuló közepes magatartászavarral küzd (T. Z. /8, T. F. / 7). 2 tanulónál alacsonynak minősíthető magatartászavart ítélt meg az osztályfőnök (M. F. / 5, B. Á. / 5). A kérdőív alapján kijelenthető, hogy az osztályfőnök tapasztalatai szerint az osztály felénél nem jelentkeznek a magatartászavar tünetei.

Ezt követően a szülőktől összegyűjtöttem a kitöltött kérdőíveket, amelyek eredményeit az alábbi táblázatban foglaltam össze. A táblázat szerkezete és felépítése ugyan olyan elv szerint lett megalkotva, mint az előző.

Összesítő táblázat

2. sz. táblázat

A szülők megítélése és tapasztalata alapján																							
№	Névsor	A magatartászavar tünetei																					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Σ	
1	B. Á. (8 éves)	+	+	+						+	+										+	6	
2	B. K. (9 éves)			+						+						+					+	4	
3	V.P. (8 éves)																					0	
4	K. J. (8 éves)																					0	
5	K. J. (9 éves)																					0	
6	M. N. (8 éves)																					0	
7	M. F. (8 éves)						+			+						+						3	
8	T. P. (8 éves)							+			+											2	
9	T. F. (8 éves)	+	+	+	+	+	+	+				+	+	+	+		+				+	+	14
10	T. Z. (8 éves)																					0	
11	F. A. (8 éves)	+	+				+		+	+	+								+	+		+	9
12	F. E. (8 éves)		+	+	+	+	+			+	+				+								8
13	S. ZS. A. (8 éves)																					0	

Forrás: saját szerkesztés

A szülői kérdőív eredményeképpen 1 tanulónál meglehetősen komoly magatartásbeli problémák vannak (T.F. / 14). 3 tanulónál közepes magatartászavar jelenik meg (B.Á. / 6, F.A. / 9, F.E. / 8). Illetve szintén 3 tanulónál alacsonynak minősíthető magatartászavart ítélték meg a szülők (B.K. / 4, M.F. / 3, T.P. / 2). A kérdőív alapján megfigyelhető, hogy a szülők megítélései alapján az osztály felénél nem jelentkeznek a magatartászavar tünetei. A tanári és szülői kérdőívek összehasonlításra kerültek, amelyből kiderül, hogy milyen különbségek fedezhetőek fel a két szemszögből megfigyelve.

3. sz. táblázat

Összehasonlító táblázat a kapott eredmények alapján			
№	NÉVSOR	Az osztályfőnök megítélése és tapasztalata alapján	A szülők megítélése és tapasztalata alapján
1	B. Á. (8 éves)	5	6

2	B. K. (9 éves)	0	4
3	V.P. (8 éves)	2	0
4	K. J. (8 éves)	0	0
5	K. J. (9 éves)	0	0
6	M. N. (8 éves)	0	0
7	M. F. (8 éves)	5	3
8	T. P. (8 éves)	12	2
9	T. F. (8 éves)	7	14
10	T. Z. (8 éves)	8	0
11	F. A. (8 éves)	0	9
12	F. E. (8 éves)	13	8
13	S. ZS. A. (8 éves)	1	0

Forrás: saját szerekesztés

Az osztályfőnök megfigyelése alapján F. E és T. P. mutatja a legtöbb magatartászavari tünetet az iskolai környezetben, ami azt jelenti, hogy a tanuló az otthoni környezetben nem produkálja a magatartászavart csak az iskolában. A T.F. tanuló esetében a szülő magas magatartásproblémákat észlel, míg a tanár szerint közepes szint mutatkozik. T.Z. tanulónál az osztályfőnök közepes magatartászavart érzékel, míg a szülő egyáltalán nem érzékeli a magatartászavar tüneteit. Az F.A. tanuló esetében az osztályfőnök egyáltalán nem érzékel magatartászavart, míg a szülő közepes szintű magatartászavart ítél meg. Következtetésképp elmondható, hogy 2 esetben egyezik a szülő és az osztályfőnök véleménye arról, hogy a tanuló enyhe viselkedészavarral rendelkezik (M.F. és B.Á.). 3 esetben K. J., K.J., és M.N. esetében egytértének az osztályfőnök és a szülők abban, hogy a gyermekek magatartásával nincs probléma.

A kérdőív elvégzése és elemzése során az eredmények azt mutatják, hogy az *első hipotézis beigazolódott*, ami szerint a viselkedési zavarok meghatározásában a tanítónő és a szülő tapasztalatai és megfigyelési eltérnek egymástól. Ezt az bizonyítja, hogy csak 5 tanuló (M.F., B.Á., K.J., K.J., M.N.) esetében mondható el az egyezés, a fennmaradt 8 tanulónál eltérnek a tanári és szülői kérdőív mutatói.

Az kérdőív eredményeiből kiderül, hogy a *második hipotézis is beigazolódott*, hiszen mind a tanári, mind a szülői kérdőív azt bizonyítja, hogy a vizsgált osztályközösségbe járó tanulók fele valamilyen magatartászavarral küzd. A tanári kérdőív alapján a 13 tanulóból

6 tanuló mutatja a viselkedészavar formáit, ebből: 2 magas ((F. E /13, T.P./12), 2 közepes (T. Z. /8, T. F. / 7) és 2 alacsonynak (M. F. / 5, B. Á. / 5) minősíthető magatartászavarral rendelkező tanuló van az osztályban, és 7 tanuló *nem jelentkeznek* a magatartászavar viselkedési formái.

A szülői kérdőív eredményeképpen kiderült, hogy a 13 tanulóból 7 tanuló *nem jelentkeznek* a magatartászavar tünetei: 1 tanuló magas (T.F. / 14), 3 tanuló közepes (B.Á. / 6, F.A. / 9, F.E. / 8) és 3 tanuló alacsony (B.K. / 4, M.F. / 3, T.P. / 2) viselkedési formával rendelkezik. A szülők megítélése alapján a többi 6 *tanuló *nem jelentkeznek** a magatartászavar tünetei.

3.4. A meseszövés folyamata

A meseszövést a gyerekek kezdték el, és minden gyerek megfogalmazott egy gondolatot a mese tartalmához. A mesealkotás végén a tanulók számára lehetőséget adtam, hogy az érzelmi-gondolati állapotukat vizualizációba vetítve bemutassák a mesét, és arra kértem őket, hogy a meseszövés végén készítsenek egy rajzot. Ezeket a rajzokat meseszövés illusztrációjaként jeleníttem meg szakdolgozatomban. Minden meséhez egy-egy gyerek rajza látható. Összesen 7 foglalkozás valósult meg. Az osztályfőnök megítélése alapján T. P. és F. E. tanulóknál mutatkoznak komoly magatartászavaros problémák, míg a szülők megítélése és tapasztala alapján T. F. rendelkezik komoly magatartászavarral.

1. alkalom

Motivációs fogalmak: öröm, boldogság

„A 12 királylány”

K. J. :Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király.

B. K. : Ennek a királynak volt 12 lánya.

F. A. : A király azt mondta mindegyik lányának, hogy keressenek férjet maguknak.

T. P.: A királylányok elindultak, és az út az erdőn keresztül vezetett, ahol megtámadta őket sok farkas.

M. N. :Erre a fák közül ott termett 12 királyfi és megmentette őket.

T. F. : A farkasokat megölték és a bundájukat leszedték, hogy hazavigyék a királynak bizonyítékként.

K. J. :Amikor hazamentek a királylányok a királyfikkal, nagyon megörült a király.

B. Á.: Így mind a 12 királylány talált magának férjet.

S. ZS. A. :Hatalmas lakodalmat csaptak.

T. Z. : A lakodalmon a legkisebbik királylány mondta a királynak, hogy ő szereti a királyt és ezért hoztak neki ajándékot.

F. E. : De az ajándékot ellopták.

V. P.: A király bánkódott, de mivel mind a 12 lányát szerette, adott nekik egy-egy kastélyt.

M. F. : Boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

1. sz.ábra: A 12 királylány

(Illusztrálta: T. P.)

A mese tipikus királyfi – királylány kapcsolatról szól, de mégis váratlan fordulatok kerekednek benne. A tanár és szülők által megítélt magatartászavaros tanulók alkotják a mesében a váratlan fordulatokat. T. P. tanuló farkasokat sző a mese tartalmába, amelyek megtámadják az éppen úton levő királylányokat. Ez valamiféle gonosz szereplő akar lenni, aki megakadályozza, hogy a szereplők probléma nélkül rátaláljanak a megoldásra. A farkas egy mindenki számára ijesztő, sötét és veszélyes állat, így a mesében is rémisztő hatást kelt. T. F. bonyolítja tovább a mese tartalmát, és a farkasok megölésének és megnyuzásának gondolatával foglalkozott. Míg F. E. gondolataiban a lopás fogalmazódott meg.

2. alkalom

Motivációs fogalmak: szegény ember

„A szegény ember”

S. ZS. A. : Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember.

F. E. : A szegény embernek volt egy aranytallérja.

K. J. : És egy macskája.

V. P. : A szegény ember nem tudta mire költse az aranytallérját.

M. F. : Elindult a piacra elkölteni a pénzét.

T. P. : Az út felénél megtámadta egy farkas, és nagy ijedtségében elvesztette az aranytallérját.

K. J. : Hazafelé meglátta a királyt és megkérte, hogy segítsen neki megtalálni az aranytallérját.

T. Z. : A király nem akart segíteni, mert látta, hogy szegény.

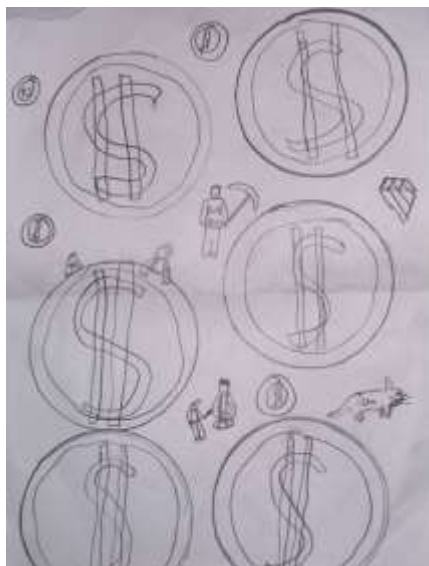
V. P.: De a király odaküldte egy szolgáját, aki segített neki.

F. A. : Éjjel-nappal keresték, és megtalálták.

M. N. : Nagyon örült a szegény ember, és másnap reggel újra elindult a piacra. A piacon vett magának egy tehenet.

B. K. : Mindenkinek megmutogatta a tehenet hazafelé úton.

T. F. : Másnap reggel mikor felébredt ellopták a tehenet a szegény embertől, és nem találta meg sohasem.

2. sz.ábra: A szegény ember
(Illusztrálta: T. Z.)

3. sz.ábra: A szegény ember
(Illusztrálta: M. F.)

F. E. a mesében egy aranytallért emleget, ami a szegény ember tulajdona lett. A aranytallér sokat ér, és a szegény embernek ez lehet minden boldogsága a mindennapokban. Megjelenik a vágyódás a gazdagságra, és a valami többre vágyás, ami akár a boldogabb napokat is hozza. T. P. gondolataiba újra a farkas jelenik meg, ami szintén megtámadja az úton levő szegény embert, akárcsak az előző mesében. Viszont itt ráadásként még azt is hozzáteszi, hogy elveszti azt, ami éppen a legnagyobb örömet és boldogságot okozta a szegény ember számára. A mese vége elég szomorúra és lehangoló sikerült, ugyanis T. F. úgy alakítja a mese végét, hogy ellopják a szegény ember

aranytalérján vett tehenet, és az soha többé nem kerül elő. A boldogság csak egy kis ideig tartott a mesében, az öröm hamar elszállt. A magatartászavarral megítélt tanulók mesébe szőtt mondataik alakítják a mese szomorú és ijesztő részeit. Második alkalommal is, olyan fordulatokat jelenítettek meg a mesében, amelyeknek a végkimenetelei rosszra kanyarodnak.

3. alkalom

Motivációs fogalmak: mesebeli varázslat, csoda

„A királynő és a herceg”

B. Á. : Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy király.

T. Z. : Annak volt egy királynője és egy csúnya, gonosz macskája.

V.P. : És azt mondta a király, hogy vigye magával a macskáját is.

B. K. : Ment mendegélt és egyszer csak egy faluban kötött ki.

F. A. : A falu neve Szivárvány falu volt.

T. P. : Az úton megtámadta egy farkas a királynő macskáját.

T. F. : A királynő nagyon szomorú volt.

M. N. : Amikor sírt, ráhullott egy könnycseppje a macskára és átváltozott herceggé.

K. J. : A királynő nagyon meglepődött.

S. ZS. A. : Egymásba szerettek és a királynő mondta neki, hogy menjen vele a kastélyba.

F. E. : Hazafelé úton mindenüket elvették, semmijük se maradt.

K. J. : De a királynő és a herceg olyan boldogok voltak, hogy nem törődtek vele, és mentek tovább az úton.

M. F. : Otthon nagy bulit csaptak.

4. sz.ábra: A királynő és a herceg
(Illusztrálta: S. ZS. A.)

5. sz.ábra: A királynő és a herceg
(Illusztrálta: T. F.)

T. P. harmadik alkalommal szövi a mese tartalmába a farkast, amely megtámad egy szereplőt. Tehát változás nem figyelhető meg. T. F. az előző két alkalomhoz képest most semmilyen ijesztő és agresszív gondoltot nem fűzött a mese tartalmába, ellentétben F. E. tanulóval, aki újra a lopást helyezte bele a meseszövésebe. Elmondható, hogy T. F. tanulónál megfigyelhető kisebb változás, míg T. P. és F. E. tanulónál nem.

4. alkalom

Motivációs fogalmak: bátorság, merészség

„A nagy lakoma”

M. N. : Volt egyszer egy macska. A macskával lakott egy vadász is, és egy róka is.

K. J. : Egy napon nagyon megéheztek, és nem volt mit enniük, de senki nem akart elmenni ennivalóért.

T. Z. : A vadász megelegelte és azt mondta ő elmegy az erdőbe és ő majd fog egy nagy vaddisznót.

B. Á. : Ment, mendegélt és egyszer csak rábukkant egy vaddisznóra.

F. A. : A vaddisznó elfutott, mert meghallotta a vadász lépteit.

V. P. : A vadász el kezdte üldözni a vaddisznót.

F. E. : A vadász sokszor lőtt a vaddisznóra, de egyszer sem találta el.

M. F. : Egyszer a vaddisznó csak elkezdte üldözni a vadászt és az felmászott egy nagy fára.

T. P. : Jött egy farkas, és megtámadta a vaddisznót.

K. J. : Ez alatt a vadász lemászott a fáról, felvette a puskáját, és futni kezdett a többi állathoz.

B. K. : Mire a vadász kiszaladt az erdőből, a vaddisznó utolérte, és futott utána.

T. F. : A róka elkapta a puskát, és lelőtte a vaddisznót.

S. ZS. A. : Az állatok és a vadász megmenekültek, és csaptak egy nagy lakomát.

6. sz.ábra: A nagy lakoma

(Illusztrálta: B. K.)

7. sz.ábra: A nagy lakoma

(Illusztrálta: S. ZS. A.)

F. E. tanuló ismét agresszív és ijesztő gondolatokat szőtt a mese tartalmába. T. P. tanulónál pedig szintén ugyanaz a szimbólum jelenik meg, a farkas, ahogyan az előző alkalmakkor is történt. Habár T. F. tanulónál harmadik alkalomnál változást lehetett felfedezni, most újra agresszív formátumban jelenik meg a mese tartalmába szőtt gondolata.

5. alkalom

Motivációs fogalmak: irigység

„A farkasbunda”

S. ZS. A. : Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy király.

F. E. : Ez a király nagyon gazdag volt.

M. F. : Ez a király egy farkasra vadászott épp az erdőben.

V. P. : A királynak sikerült is fognia egy farkast és hazavitte.

B. Á. : Odaadta a szolgálójának, és mondta neki, hogy csináljanak ebből egy farkasbundát.

K. J. : Leszedték a farkas és szőrét és csináltak belőle egy farkasbundát

K. J. : Egy téli napon felvette a bundát.

T. P. : A király, amikor felvette átváltozott farkassá, mert a szolgáló egy átkot tett a bundára, mert irigy volt a királyra.

T. F. : A farkas az erdőbe ment, ahol lelőtte egy vadász.

F. A. : Visszaváltozott igazi királyfivá.

T. Z. : Amikor visszamentek, mindenki örült, csak a szolgáló nem.

M. N. : Csináltak egy nagy lakomát a királyfi tiszteletére.

B. K. : Boldogan éltek, míg m.eg nem haltak.

8. sz.ábra: A farkasbunda
(Illusztrálta: M. N.)

9. sz.ábra: A farkasbunda
(Illusztrálta: S. Zs. A.)

F. E. tanulónál nem tapasztalható negatív és ijesztő fordulat, így levonható a következtetés, hogy pozitív változás figyelhető meg. Viszont T. P. tanuló újra a farkast használja a mese tartalmába, mint negatív fordulat. Csupán annyi különbséggel, hogy nem megtámad valaki vagy valamit, hanem a főszereplő átváltozik farkassá. T. F. tanuló újra negatív és ijesztő gondolatot szőtt a mesébe, így a harmadik alkalommal megfigyelt pozitív változás negatívba fordult át.

6. alkalom

Motivációs fogalmak: barátság

„Robotok”

M. F. : Volt 2 robot, akik nagy barátságban éltek.

B. Á. : Egy robotházban.

T. F. : Egyszer az egyik robot meghibásodott.

T. Z. : A meghibásodott robot mindig össze-vissza beszélt, és csúnyákat mondott a másiktól.

B. K. : De a jó robot nem bánta, próbálta megjavítani.

F. A. : Amikor próbálta javítani, mindig ellökte magától a rossz robot, és nem engedte.

M. N. : A jó robot nagyon szomorú volt, hogy nem tudja megjavítani.

K. J. : Szerette volna visszakapni a barátját.

F. E. : Egyszer a meghibásodott robot elővett egy fegyvert és azt mondta, hogy elpusztítja az egész világot.

S. ZS. A. : A jó robot próbálta megállítani, de nem sikerült.

T. P.: Ekkor a meghibásodott robot leállt, teljesen elromlott.

V. P.: Nem tudta többet megjavítani.

K. J. : A jó robot emlékként kirakta őt a robotházba, és amikor ránézett mindig ráemlékezett.

10. sz.ábra: Robotok

(Illusztrálta: V. P.)

T. F. tanuló a mese elejét rögtön egy negatív fordulattal kezdte el, a robot meghibásodik. F. E. tanuló szintén negatív cselekedettel bővítette a mese tartalmát,

megjelenik a fegyver és az a gondolat, hogy elpusztítja a világot. T. P. pedig egy szomorú, negatív mondtattal bővítette a mese tartalmát a végéhez közeledve.

7. alkalom

Motivációs fogalmak: segítségnyújtás

„A virágok veszélybe kerülnek”

B. K. : A mezőn két gyönyörű virág éldegélt.

V. P. : Volt egy fehér és egy piros virág.

T. Z. : A piros virág mindig csak panaszkodott, de a fehér mindig meghallgatta.

K. J. : A két virág sokat beszélgetett mindig.

T. F. : Egyszer hatalmas szél támadt.

B. Á. : Arra járt egy madár, és megkérték, hogy segítsen nekik, de a madár nem akart segíteni.

T. P. : Azt mondták a madárnak, hogy repüljön fel a naphoz, és kérje meg, hogy süssön ki.

M. F. : A madár csak azzal a feltétellel segített volna, ha utána megeheti az egyik virágot.

F. E. : Nagyon féltek a virágok, de nem egyeztek bele.

K. J. : Aztán arra repült egy veréb, aki segített nekik, felrepült a naphoz.

M.N. : A nap kisütött és elmúlt a veszély.

F. A. : A két virág nagyon boldog volt, hogy már többé nincsenek veszélybe.

S. ZS. A. : A veréb azóta is sokat látogatja a virágokat.

11. sz.ábra: A virágok veszélybe kerülnek

(Illusztrálta: F. E.)

Utolsó alkalomkor a tanulók mondataikban, megnyíkvánulásaikban nem hangoznak el ijesztő és agresszív gondolatok. Viszont ez is csak egy enyhe pozitív változást mutat. Mondataikban próbáltak valami pozitív dolgot beletenni a mesébe. Nem jelenik meg a

farkas, a támadás, a lopás és semmi egyéb hasonló gondolat, mint az első hat alkalom során.

3.5.A meseszöveg eredményeinek értékelése

A kérdőív eredményeképpen kiderült, hogy az osztályfőnök tapasztalata és megítélése szerint 2 tanulónál meglehetősen komoly magatartászavar problémák jelentkeznek, mégpedig F. E. és T. P. tanulóknál. A szülők megítélése alapján pedig 1 tanulónál jelentkezik komolyan a magatartászavar tünetei, T. F. tanulónál. A meseszöveg során a következő tanulók megnyilvánulásait és a meséhez hozzáfűzött mondatait vizsgáljuk meg.

F. E. tanuló a következő mondatokkal bővítette a mese tartalmát:

1. alkalom: „*De az ajándékot ellopták.*”
2. alkalom: „*A szegény embernek volt egy aranytallérja.*”
3. alkalom: „*Hazafelé úton mindenüket elvették, semmijük se maradt.*”
4. alkalom: „*A vadász sokszor lőtt a vaddisznóra, de egyszer sem találta el.*”
5. alkalom: „*Ez a király nagyon gazdag volt.*”
6. alkalom: „*Egyszer a meghibásodott robot elővett egy fegyvert és azt mondta, hogy elpusztítja az egész világot.*”
7. alkalom: „*Nagyon félték a virágok, de nem egyeztek bele.*”

F. E. tanuló komoly magatartászavaros tüneteket produkál az iskolában az osztályfőnök megítélése szerint. A mesékhez hozzáfűzött mondataiban szereplenek agresszív megnyilvánulások, a legtöbb esetben valamilyen negatív fordulattal bővítette a mesét: *az ajándékot ellopták, hazafelé úton mindenüket elvették...*, *a vadász sokszor lőtt a vaddisznóra...*, *egyszer a meghibásodott robot elővett egy fegyvert...*. A 7 alkalomból 4 alkalommal negatív gondolatokat szőtt a mese tartalmába.

T. P. tanuló a következő mondatokkal bővítette a mese tartalmát:

1. alkalom: „*A királylányok elindultak, és az út az erdőn keresztül vezetett, ahol megtámadta őket sok farkas.*”
2. alkalom: „*Az út felénél megtámadta egy farkas, és nagy ijedségében elvesztette az aranytallérját.*”
3. alkalom: „*Az úton megtámadta egy farkas a királylány macskáját.*”
4. alkalom: „*Jött egy farkas, és megtámadta a vaddisznót.*”
5. alkalom: „*A király, amikor felvette átváltozott farkassá, mert a szolgáló egy átkot tett a bundára, mert irigy volt a királyra.*”
6. alkalom: „*Ekkor a meghibásodott robot leállt, teljesen elromlott.*”

7. alkalom: „*Azt mondták a madárnak, hogy repüljön fel a naphoz, és kérje meg, hogy süssön ki.*”

T. P. tanulónál az osztályfőnök szintén komoly magatartászavaros viselkedési formákat figyelt meg. A mesék alkotásánál megfigyelhető, hogy ennél a tanulónál megjelenik nagyon sokszor egy állat, a farkas. 7 alkalomból 5-ször jelenik meg gondolataiban a farkas, és mindig valamilyen negatív cselekedet kapcsolódik hozzá. Elmondható erről a diákról, hogy megnyilvánulásai a mesealkotás során elég agresszívok és erőszakosak, ezt az alábbi kijelentések támasztják alá:

- „*...ahol megtámadta őket sok farkas.*” (1. alkalom)
- „*Az út felénél megtámadta egy farkas, és nagy ijedtségében elvesztette az aranytallérját.*” (2. alkalom)
- „*Az úton megtámadta egy farkas...*” (3. alkalom)
- „*Jött egy farkas, és megtámadta...*” (4. alkalom)
- „*A király, amikor felvette átváltozott farkassá,...*” (5. alkalom)

T. F. tanuló a következőképpen bővítette a mese tartalmát:

1. alkalom: „*A farkasokat megölték és a bundájukat leszedték, hogy hazavigyék a királynak bizonyítékként.*”
2. alkalom: „*Másnap reggel mikor felébredt ellopták a tehenet a szegény embertől, és nem találta meg sohasem.*”
3. alkalom: „*A királynő nagyon szomorú volt.*”
4. alkalom: „*A róka elkapta a puskát, és lelőtte a vaddisznót.*”
5. alkalom: „*A farkas az erdőbe ment, ahol lelőtte egy vadász.*”
6. alkalom: „*Egyszer az egyik robot meghibásodott.*”
7. alkalom: „*Egyszer hatalmas szél támadt.*”

T. F. tanulónál a szülők figyeltek meg komoly magatartászavar tüneteket. 7 alkalomból 6 foglalkozáson negatív történést szőtt a mese tartalmába, amelyben vagy megölték valakit, vagy elloptak valamit, megjelenik a „puska” szónak a használata is a megnyilvánulásaiban. Két egymást követő alkalommal (4. és 5. alkalommal) hangzott el tőle, hogy a szereplő „lelőtte” a rossz vagy gonosz szereplőt. Tehát ennél a diáknál észrevehetőek negatív, ijesztő és erőszakos megnyilvánulások.

Levonható a következtetés, hogy a *harmadik hipotézisben lefektetett kijelentés beigazolódott*, mely szerint a magatartászavarral rendelkező gyerekek valamilyen negatív (ijesztő, agresszív) figurát/fordulatot szőnek a mese tartalmába.

A 3 komoly magatartászavar tüneteit mutató tanulóknál megfigyelhető, hogy a 7 alkalom során 2 tanuló (F. E és T. P.) pozitív gondolatot szőttek a mese tartalmába egy-egy alkalommal. T.F. tanuló csupán a harmadik és utolsó alkalommal mutatott pozitív változást, viszont a következő foglalkozásokon ez a pozitív változás átfordult negatívvá, és újra a negatív, erőszakos és ijesztő gondolatok jelentek meg mondataiban. Apró pozitív változások észrevehetőek. Így elmondható, hogy a *negyedik hipotézis is igaznak minősíthető*, amely szerint a meseszöveg-technika pozitív hatással van a magatartászavaros gyermekekre. Ahhoz, hogy nagyobb változásokat tudjunk elérni a tanulóknál nem elegendő az alkalmak mennyisége, viszont ha az alkalmak számát megnöveljük, akkor valószínűleg nagyobb és tartósabb változásokat figyelhetünk meg a magatartászavaros tanulóknál.

ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatom során bemutattam a magatartászavarral kapcsolatos fogalmakat, illetve a magatartászavar korrekciós lehetőségeit alsó tagozatos osztályközösségeknél. Az első fejezetben bemutattam maga a magatartászavar fogalmának értelmzését és ismertettem a magatartászavar hátterében meghúzódó problémákat. Kitértem a szülői és pedagógusi nevelési hibákra, és azok korrigálási lehetőségeire.

A második fejezetben foglalkoztam a magatartászavar terápiás (korrekciós) lehetőségeivel kisiskoláskorban. Bemutattam a fellelhető terápiás módszereket, amelyek között szerepel a drámapedagógia, művészetterápia, azon belül is a képzőművészeti-, zene-, mozgás- és tánc-, illetve biblioterápia, továbbá korrekciós módszerként ismertettem az állatasszisztált terápiát (AAT) is.

A szakdolgozat szakirodalmi feldolgozásához 30 forrást használtam fel. Ezek közül a legjelentősebbek: Somogyi Angéla: *Nevelési problémák és a család*; Pataky Nóra: *Az iskolában megjelenő magatartási zavarok*; Buda Béla, Kopp Mária: *Magatartástudományok*; Hudra Nikoletta: *A viselkedészavarok megítélése alsó tagozaton*; Strédl Terézia: *Terápiák és nevelés. A terápia szocializációs hatása a nevelésben*; Zsidi Zoltán: *Hagyjuk sorsára? – Magatartászavar fiatalokban*.

A harmadik fejezetben szakdolgozatom a kutatási részével foglalkoztam, amelyet a Csongori Gimnáziumban végeztem el. Kutatásom két síkon valósult meg: kérdőíves kutatás módszerét alkalmazva és meseszöveg-technikával mesék alkotása során a 3. osztályosok körében. A kapott eredményeket mind a két síkon kiértékeltem, összesítettem, illetve táblázatok és illusztrációk segítségével jelenítettem meg és szemléltettem.

A vizsgálatok során összesen négy hipotézis tevődött fel. Az első hipotézis *beigazolódott*, hiszen a viselkedési zavarok meghatározásában az osztályfőnök és a szülő tapasztalatai és megfigyelési eltérnek egymástól. A második hipotézis is *beigazolódott*, mivel a vizsgált osztályközösségbe járó tanulók fele valamilyen magatartászavarral küzd a tanítónő és a szülő megállapítását tekintve. A harmadik hipotézis, mely szerint a viselkedésproblémákkal rendelkező gyerekek valamilyen negatív (ijesztő, agresszív) figurát/fordulatot szőnek a mese tartalmába, *beigazolódott*, hiszen az osztályfőnök és szülő által megítélt komoly magatartászavarral rendelkező gyerekek legtöbbször negatív, ijesztő és erőszakos tartalmat szőttek a mesék tartalmába. A negyedik hipotézis *beigazolódott*, mivel a 3 komoly viselkedészavarral küzdő gyerekből 2 tanuló egy-egy alkalommal pozitív cselekedetet fűztek a mesébe a meseszöveg során.

РЕЗЮМЕ

У ході своєї дипломної роботи я представила поняття, пов'язані з розладом поведінки, а також можливості корекції розладу поведінки в спільнотах молодших класів. У першому розділі представила інтерпретацію самого поняття розладу поведінки та пояснила проблеми, що стоять за розладом поведінки. Я торкнулася батьківських і педагогічних помилок, а також варіантів їх виправлення.

У другому розділі розглянула методи терапії (корекції) розладів поведінки в молодшому шкільному віці. Я представила доступні терапевтичні методи, які включають драматичну педагогіку, арт-терапію, включаючи образотворче мистецтво, музику, рух і танці, бібліотерапію, а також терапію за допомогою тварин – як метод корекції.

Для літературного опрацювання дипломної роботи використано 30 джерел. Найзначніші з них: Ангела Шомоді: Проблеми виховання та сім'я; Нора Патакі: Розлади поведінки, що виникають у школі; Бела Буда, Марія Копп: Поведінкові науки; Ніколетта Худра: Оцінка поведінкових розладів у молодшій школі; Терезія Штрелл: Терапії та виховання. Соціалізаційний ефект терапії у вихованні; Золтан Жіді: Чи залишимо це напризволяще? – Розлад поведінки в молодому віці.

У третьому розділі я розглядала дослідницьку частину своєї дипломної роботи, яку провела у Чомонинській гімназії. Моє дослідження проводилося на двох рівнях: методом анкетування та технікою казкаства під час створення казок серед учнів 3 класу. Я оцінила та узагальнила отримані результати на обох рівнях, представила та проілюструвала їх за допомогою таблиць та ілюстрацій.

Всього під час досліджень було висунуто чотири гіпотези. Перша гіпотеза підтвердилася, оскільки досвід і спостереження класного керівника та батьків відрізняються у визначенні поведінкових розладів. Друга гіпотеза також була підтверджена, оскільки половина учнів у досліджуваному класі борються з тим чи іншим розладом поведінки, згідно з висновками вчителя та батьків. Третя гіпотеза, згідно з якою діти з проблемами поведінки влітають у зміст казки якусь негативну (страшну, агресивну) фігуру/поворот, підтвердилася, оскільки діти з серйозними розладами поведінки, на думку класного керівника та батьків, найбільш часто влітали негативний, страшний і жорстокий зміст у зміст казок. Четверта гіпотеза підтвердилася, оскільки 2 учнів із 3 дітей із серйозними розладами поведінки під час казкаства додали до розповіді позитивну дію.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Babos Edit (2013): Állatasszisztált terápia, Alkalmazott pszichológia 13 (3): 59-81.
http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2013_3_BABOS.pdf Letöltés dátuma: 2023. 02. 06.
- Boldizsár Ildikó (2010): Meseterápia. Mesék a gyógyításban és a mindennapokban. Magvető Könyvkiadó, Budapest.
- Bolton, G. (1996). A dráma helye a tantervben. Drámapedagógiai Magazin, 5 (10), 5-9
- Bruno Bettelheim (1985): A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- Buda Béla, Kopp Mária (2001): Magatartástudományok. Medicina Könyvkiadó, Budapest.
- Debreczeni T. (1992). A drámapedagógia hazánkban. Drámapedagógiai Magazin, 2 (3), 3-6.
- Debreczeni Tibor (2017): Drámapedagógiai órák alsóban, felsőben és főiskolán. Magyar Drámapedagógiai Társaság és a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola, Budapest.
- Emőd Teréz (2013): Biblioterápia és nevelés. In: Olvasáspedagógia 2013/3.
- Fáy né dr. Dombi Alice és Dr. Sztanáné dr. Babics Edit (2015): Játékpedagógia. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.
<http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Jatekpedagogia/index.html>
- Gabnai K. (1987). Drámajátékok gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek. Tankönyvkiadó: Budapest
- Havasi Virág (2017): A művészetterápiák és alkalmazási lehetőségeik a szociális szférában valamint a szociális munkások képzésében. In. Szellem és tudomány, 8 évf. 1-2 sz. Miskolc. 146-164. https://matarka.hu/koz/ISSN_2062-204X/8_evf_1-2_sz_2017/ISSN_2062-204X_8_evf_1-2_sz_2017_146-164.pdf
- Honti György (2001) Mi is az a beavató színház? Drámapedagógiai Magazin, 21. sz. <https://dpm.drama.hu/2001-2010/2001.1.pdf> Letöltés dátuma: 2023.02.05.
- Horváth Zsuzsanna (2018): Mozgás és testtudat – egy módszer tükrében. In: A fogyatékoságtudomány és a gyógypedagógia a folyóirata. Fogyatékoság és társadalom 2018/2.
https://epa.oszk.hu/03400/03457/00074/pdf/EPA03457_csalad_2008_3_038-040.pdf
- Hudra Nikoletta (2005): A viselkedészavarok megítélése alsó tagozaton. In: Új Pedagógiai Szemle. 1. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-viselkedeszavarok-megitelese-az-also-tagozaton> [Letöltés ideje: 2022.12.10.]

- Istvánfyy Gabriella (2008): Gyermekpszichodráma a nevelőszülői hálózatban. In: Család, gyermek, ifjúság 17. évfolyam, 2008/3. szám.
- Kiss Virág (2010): Művészeti nevelés, művészettel nevelés, művészetterápia. Iskolakultúra 2010/10 melléklet, ELTE Doktori Iskola. <http://real.mtak.hu/57898/> Letöltés dátuma: 2023.01.05.
- Mentesné Tauber Anna (2011): A zeneterápia szakmai bemutatása. Képzés és Gyakorlat, 9. évfolyam, 3-4. szám.
- Merényi Márta (2004): Mozgás- és táncterápia. In: Pszichoterápia, XIII. évfolyam, 2004-Február.
- Nagy Olga (1978): A táltos törvénye – Népmese és esztétikum. Kriterion Könyvkiadó, Románia.
- Pataky Nóra(2014): Az iskolában megjelenő magatartási zavarok. In: Harmatiné, Olajos Tímea; Pataky, Nóra; K, Nagy Emese (2014): A kétszeresen kivételes tanulók tehetséggondozása. Budapest, Magyarország: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége
- Pinczésné Palásthy Ildikó (2018) A magatartási problémák és a drámapedagógusok Sárospataki Pedagógiai Füzetek. pp. 181-192.
- Radványi Katalin (2008): A magatartásproblémák értelmezésének szempontjai kognitív zavarokkal élő személyeknél. Erdélyi Pszichológiai Szemle IX. Évfolyam 4.szám 4/ 2008. Kolozsvár
- Raffai Jenő (1998) Megfogantam, tehát vagyok. Párbeszéd a babával az anyaméhben. Útmutató Kiadó, Budapest
- Sándor Éva, Horváth Péter (1995): Képzőművészeti pedagógia terápia. ELTE, Budapest.
- Somogyi Angéla (2014): Nevelési problémák és a család. <https://docplayer.hu/1180780-Nevelési-problemak-es-a-csalad.html> [Letöltés ideje: 2022.02.17.]
- Strédl Terézia (2017): Terápiák és nevelés. A terápia szocializációs hatása a nevelésben. Selye János Egyetem, Komárom.
- Szebeni Viola (2019): A gyermekpszichodráma módszere Magyarországon. Mentálhigiénia és Pszichoszomatika. JNSZM Pedagógiai Szakszolgálat Jászberényi Tagintézménye, Jászberény. <https://real.mtak.hu/107122/1/0406.20.2019.021.pdf> [Letöltés ideje: 2024.04.02.]
- Varvasovszkyné Velsz Dóra (2005): Zeneterápia és gyógypedagógia, súlyosan és halmozottan sérültek intézményeiben, Piremon Nyomda Debrecen

Wheeler, Barbara R (2005): Music Therapy as a profession. In: WHEELER, Barbara R
(ed) Music Therapy Handbook. GUILFORD PRESS, New York, London, pp 5-17.

Zsidi Zoltán (1999): Hagyjuk sorsára? – Magatartászavar fiatalokban. Nemzeti
Tankönyvkiadó, Budapest

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. sz. táblázat: Összesítő táblázat. Az osztályfőnök megítélése és tapasztalata alapján . 30
2. sz. táblázat: A szülők megítélése és tapasztalata alapján 31
3. sz. táblázat: Összehasonlító táblázat a kapott eredmények alapján..... 31

ÁBRÁK (ILLUSZTRÁCIÓK) JEGYZÉKE

1. sz. ábra: A 12 királylány (Illusztrálta: T. P.)	34
2. sz. ábra: A szegény ember (Illusztrálta: T. Z.)	35
3. sz. ábra: A szegény ember (Illusztrálta: M. F.)	35
4. sz. ábra: A királylány és a herceg (Illusztrálta: S. ZS. A.)	36
5. sz. ábra: A királylány és a herceg (Illusztrálta: T. F.)	36
6. sz. ábra: A nagy lakoma (Illusztrálta: B. K.)	37
7. st. ábra: A nagy lakoma (Illusztrálta: S. ZS. A.)	37
8. sz. ábra: A farkasbunda (Illusztrálta: M. N.)	38
9. sz. ábra: A farkasbunda (Illusztrálta: S. ZS. A.).....	38
10. sz. ábra: Robotok (Illusztrálta: V. P.)	38
11. sz. ábra: A virágok veszélybe kerülnek (Illusztrálta: F. E.)	39

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet
Kérvény az iskola igazgatójához

A Csongori Gimnázium
igazgatójának, Nagy Sándornak
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, IV. évfolyamos,
tanító Bsc szakos hallgatójától,
György Orsolyától

Kérvény

Tisztelettel kérem engedélyét abban, hogy „**A magatartászavar korrekciós lehetőségei alsó tagozatos osztályközösségekben**” című szakdolgozatomhoz a szükséges pedagógiai felmérést elvégezhessem a 3. osztályban. A vizsgálatot a gyermekek viselkedéséről végzem, információkat szeretnék gyűjteni egy kérdőív segítségével, amit az osztály tanítónője és a szülők töltenének ki. Továbbá kérem engedélyezni azt, hogy fejlesztő foglalkozásokat vezethessek le 10 alkalommal, napközi időben.

2023. 11. 30.

Nagy Sándor

(aláírás)

Eufedolgyevu

3. sz. melléklet

Szülői kérdőív

Kérdőív
szülők számára

Tisztelt szülő!

A magatartászavar vizsgálata a Szakdolgozatom egyik célja. Kérem a segítségét abban, hogy a saját gyerekére vonatkozólag szíveskedjék kitölteni az alábbi kérdőívet. A kijelentések kapcsán jelölje be a válsz lehetőségek közül azt, amelyik illik az Ön gyermeke viselkedésére.

A gyermek nevének kezdőbetűi: _____ életkora _____ neme _____

s/ sz	Viselkedési formák	jellemező	részben jellemező	nem jellemező
1	Nehezen alkalmazkodik a rendhez, nem tartja be azt			
2	Folyamatosan beleszól a felnőttek beszélgetésébe, nem várja ki a sorát			
3	Nem figyel, ha megkérem valamire, nem is hallja, amit mondok			
4	A tanulás nem érdekli			
5	Nehezen olvas (egyáltalán nem tud olvasni)			
6	Nehezen és figyelmetlenül ír (nem tud írni)			
7	Nem érti a matematikai és logikai feladatokat			
8	Nem érdekli a rajzolás, a kézimunka, az ének stb.			
9	Folyton kiabál, hangoskodik, rendetlenkedik			
10	Folyton bohóckodik, magára vonja a környezete figyelmét			
11	Nem barátkozik az osztálytársaival, nem beszél senkivel			
12	Folyamatosan piszkálja a társait, gúnyolódik, kötekedik			
13	Dühös, agresszív, elutasító mindenkivel szemben			
14	Folyton verekezésbe keveredik			
15	Nem reagál a felnőtt intő szavára, még velem is szembeszáll			
16	Gyakran tör el tárgyakat, rongál meg dolgokat			
17	Ha megbánt másokat nem mutat együttérzést			
18	Nem törekszik arra, hogy kiengesztelje azt, akit megbántott			
19	Nem fogad szót, nem mutat hajlandóságot az együttműködésre			
20	Nehéz vele (nem lehet) beszélgetni			

Köszönöm az együttműködést!

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:
György Orsolya.pdf

Ким подано:
Greba Ildikó

Дата перевірки:
2024-05-27 12:03:04

Дата звіту:
2024-05-27 15:23:11

Ким перевірено:
I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:
41

Кількість слів:
11362

Схожість 2%	Збіг: 27 джерела	Вилучено: 0 джерела
Інтернет: 22 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 0%	Кількість: 3 джерела	Перефразовано: 30 слова
Цитування 12%	Цитування: 57	Всього використано слів: 1518
Включення 0%	Кількість: 0 включення	Всього використано слів: 0
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 0 слова